

LINGUA GALEGA E LITERATURA: PREPARACIÓN PARA A SELECTIVIDADE

VITORIA OGANDO VALCÁRCEL & ANXO GONZÁLEZ GUERRA
www.ogalego.eu

1.- [Exame de selectividade](#) (estrutura)

2.- Teoría.

- [Alfabeto](#)
- [Acento ortográfico](#)
- [Coma](#)
- [Punto e coma](#)
- [Guión](#)
- [Diérese](#)
- [Maiúsculas](#)
- [Interrogación e admiración](#)
- [Substantivo](#)
- [Comparativo e superlativo](#)
- [Artigo](#)
- [Pronome persoal](#)
- [Posesivo](#)
- [Demostrativo](#)
- [Verbo](#)
- [Cuantificadores e identificadores](#)
- [Relativo, interrogativo e exclamativo](#)
- [Adverbio](#)
- [Preposición](#)
- [Conxunción](#)
- [Análise sintáctica](#)
- [Análise das cláusulas/oracións](#)
- [Léxico](#)
- [Semántica](#)
- [Fonoloxía](#)
- [Dialectoloxía](#)

3.- [Sociolingüística](#)

4.- [Literatura](#)

5.- [Exames de selectividade](#)

PAU [Xuño](#) e [setembro](#)

CURSO 2010-2011

EXAME DE SELECTIVIDADE

I. Competencia comunicativa. 5 puntos

- a) Comprensión textual. 2 puntos (2 preguntas de 1 punto)
- b) Producción textual. 3 puntos (1 pregunta)

II. Contidos específicos da materia. 5 puntos

- c) Lingua e gramática. 2 puntos (2 preguntas de 1 punto)
- d) Sociolingüística. 1 punto (1 pregunta)
- e) Literatura. 2 puntos (1 pregunta)

Na parte de **compresión textual** (preguntas I-a) formularanse dúas breves cuestións sobre algún aspecto de interpretación e análise do texto proposto. Velaquí algunhas posibles preguntas:

- Resumo breve do texto ou dunha parte del.
- Estrutura do texto.
- Ideas principais e secundarias.
- Intencionalidade do texto. Será especialmente interesante que o/a alumno/a perciba o sentido real do texto, máis alá da súa literalidade (péñese en recursos como, por exemplo, a ironía).
- Opinión do autor sobre algún aspecto que se indique. Será especialmente interesante que o/a alumno/a perciba o sentido real do texto, máis alá da súa literalidade (péñese en recursos como, por exemplo, a ironía).
- Significado concreto no texto dalgunha palabra ou expresión.

Na parte de **producción textual** (pregunta I-b) pediráselles aos alumnos e alumnas que constrúan un texto persoal cunha extensión *aproximada* de 200-250 palabras sobre un tema proposto, relacionado dalgún xeito co contido do texto sobre o cal se basea o exame. Valorarase a capacidade para producir un texto que sexa informativo, coherente, ben estruturado, adecuado á situación comunicativa e correcto ortográfica e gramaticalmente. Os 3 puntos *desagregaranse en tres tramos de 1 punto* cada un, do seguinte xeito:

1) *Construción textual*: 1 punto. Valorarase:

1.a) A adecuada selección da información, coa presenza da información pertinente e necesaria para que o texto sexa cabalmente comprendido, evitando tanto a súa excesiva previsibilidade (clixés, estereotipos, lugares comúns) como a "orixinalidade" gratuíta.

1.b) A coherencia discursiva: a sucesión de enunciados do texto debe presentar asemade continuidade temática e progresión informativa, e non introducir contradicións.

1.c) A organización da información: estruturación do texto (e. g., introdución, desenvolvemento, conclusións), argumentación, organización en parágrafos.

2) *Adecuación léxico-gramatical*: 1 punto. Valorarase a capacidade de construción de textos adecuados á situación (formal) en que estes se producen. Requírese un apropiado manexo dos rexistros da lingua, tanto nas escollas lexicais como no emprego das construcións gramaticais. Deben evitarse tanto os trazos propios da oralidade e dos textos espontáneos e non planificados como os que amosan un requintamento afectado. Bo manexo dos recursos cohesivos, tanto gramaticais como léxicos.

3) *Corrección ortográfica e gramatical*: 1 punto. Valorarase o correcto dominio da ortografía, dos signos de puntuación e da gramaticalidade das construcións sintácticas e das escollas morfolóxicas, desde o punto de vista do galego estándar.

No caso de textos cunha extensión *manifestamente* menor á solicitada, ao punto de dificultar a súa avaliación consonte os criterios expostos, esta circunstancia dará lugar a unha diminución proporcionada da valoración global da pregunta.

Na parte de **lingua e gramática** (pregunta II-c) formularanse dúas preguntas sobre conceptos de fonética, fonoloxía, morfoloxía, sintaxe, semántica, lexicoloxía ou dialectoloxía. Nas preguntas gramaticais tentamos introducir algunha cuestión cun enfoque comunicativo ou de gramática comprensiva. Trátase de cuestións a través das cales se pretende facer reflexionar o alumno ou alumna sobre unha estrutura gramatical a partir do significado específico que se consegue co seu uso. As distintas construcións gramaticais son así concibidas como estratexias para expresar contidos de maneiras distintas, e o alumno ou alumna debe, ademais de saber usalas, ser quen de explicar as diferenzas que hai entre usar unhas ou outras.

Poderá empregarse calquera das terminoloxías lingüísticas existentes.

Na parte de **sociolingüística** (pregunta II-d) as posibles preguntas son unicamente as seguintes:

1.- As funcións sociais da lingua. Conflito e diglosia. Estereotipos e prexuízos lingüísticos: a súa repercusión nos usos.

2.- Historia da normativización: a construción da variedade estándar. Interferencias e desviacións da norma.

3.- Linguas minorizadas e linguas minoritarias. O galego: lingua en vías de normalización.

4.- O galego no primeiro terzo do século XX: características lingüísticas fundamentais. Contexto histórico e situación sociolingüística.

5.- O galego de 1936 a 1975: características lingüísticas fundamentais. Contexto histórico e situación sociolingüística.

6.- O galego a finais do século XX e comezos do XXI: características lingüísticas fundamentais. Contexto histórico e situación sociolingüística.

Agárdase do alumnado unha resposta concisa e asemade completa. Sería desexable unha extensión *aproximada* dunhas 200 ou 250 palabras. Valorarase a adecuada selección e presentación da información máis relevante sobre o tema escollido, evitando as divagacións e as xeneralidades pouco informativas.

Na parte de literatura (pregunta II-e) a pregunta será necesariamente unha das seguintes:

- 1.- A poesía das Irmandades da Fala. Características, autores e obras representativas.
- 2.- A poesía de vangarda. Características, autores e obras representativas.
- 3.- A prosa do primeiro terzo do XX: as Irmandades e o Grupo Nós (narrativa, ensaio e xornalismo).
- 4.- O teatro do primeiro terzo do XX: Irmandades, vangardas e Grupo Nós.
- 5.- A poesía entre 1936 e 1976: a Xeración do 36, a Promoción de Enlace, a Xeración das Festas Minervais.
- 6.- A prosa entre 1936 e 1976: os renovadores da prosa (Fole, Blanco Amor, Cunqueiro e Neira Vilas).
- 7.- A Nova Narrativa galega. Características, autores e obras representativas.
- 8.- O teatro galego entre 1936 e 1976: a Xeración dos 50 e o Grupo de Ribadavia.
- 9.- A literatura do exilio entre 1936 e 1976: poesía, prosa e teatro.
- 10.- A poesía de fins do XX e comezos do XXI. Temas e autores dos 80 e dos 90. Poetas e tendencias actuais máis relevantes.
- 11.- A prosa de fins do XX e comezos do XXI. Temas e autores dos 80 e dos 90. Prosistas e tendencias actuais máis relevantes.
- 12.- O teatro de fins do XX e comezos do XXI. Temas e autores dos 80 e dos 90. Dramaturgos, tendencias e compañías actuais máis relevantes.

En ningún caso se considerarán correctas respostas que consistan nunha mera listaxe de autores e obras. Valorarase a adecuada inclusión dos seguintes elementos sobre o tema escollido:

- i) Información sobre o contexto: acontecementos históricos, grupos, influencias, iniciativas, tendencias...
 - ii) Información acerca dos principais autores dun período ou corrente. Esta información non só debe facer referencia ás principais obras senón tamén aos trazos que caracterizan cada un dos autores.
 - iii) Información acerca do que un grupo, autor ou época supuxeron na historia da literatura galega.
- Como orientación en canto á extensión podemos falar aproximadamente dunhas 400 palabras, aínda que isto pode ser moi variable dependendo de se o alumnado opta por unha resposta con redacción máis desenvolvida ou máis esquemática.

Observacións comúns para as preguntas de sociolingüística e literatura:

- 1) Nestas dúas preguntas ofrecéranse dúas posibilidades, para que o/a alumno/a escolla unicamente unha delas. Estas dúas posibilidades serán as mesmas nas Opcións A e B do exame. Deste xeito poderá escollerse unha ou outra opción sen que influan as preferencias nas preguntas de sociolingüística ou de literatura.
- 2) A pesar de que as preguntas responden a un repertorio pechado preestablecido, espérase que os/as alumnos/as constrúan o seu propio texto de maneira personalizada, evitando na medida das súas posibilidades que se incorra en prácticas pedagoxicamente pouco apropiadas. Téñase en conta, neste senso, que se penalizarán as respostas que evidencien unha pura reprodución memorística de textos non-persoais.

Consideracións relativas á corrección lingüística

Tamén se valorará a corrección lingüística do exame, polo que sobre a cualificación global se poderán descontar ata un máximo de 2 puntos por erros ortográficos. Os erros poderán ser:

—*Moi graves*: aquelas solucións que son alleas ó sistema lingüístico do galego (tempos compostos, mala colocación do pronome persoal átono...). Descontaranse 0,2 puntos.

—*Graves*: solucións ortográficas contrarias á norma lingüística (*b/v, h, y...*). Acentuación diacrítica. Descontaranse 0,1 puntos.

—*Leves*: solucións galegas alleas ó estándar vixente. Acentuación non diacrítica. Penalizaranse con 0,05 puntos.

Estas penalizacións non se aplicarán sobre a pregunta 3, xa que, tal como indicabamos, na propia valoración da pregunta vai incluída a avaliación da corrección lingüística do texto producido.

I.- ALFABETO

GRAFEMA: representación escrita dun fonema

- 1.- Os nomes das letras teñen xénero masculino: *o gue, o que, o xe, o zeta...*

Os *dígrafos* representan un único son: *o che, o que u, o elle, o ene hache, o que u, o erre dobre.*

- 2.- **k, w, j, y, ç** (*ka, uve dobre, iota, y grego, cedilla*) só se usan en palabras tomadas doutros idiomas: *kantiano, byroniano, wagneriano, Jefferson, Eça de Queiroz*

Obsérvese: *quilo, quilómetro, quilovatio.* (Abreviaturas con *k*)

- 3.- Exemplos de uso do **h**: *Helena, Henrique, Heladio, hendecasilabo, hedra, hipocrísia, harmonía* (compostos e derivados dos anteriores)

Mais: *arpa, orfo, oso, oco, irmán, inchar, ermida, ombreiro, baía, af.*

- 4.- Exemplos de uso do **vb**:

- *baleiro, orballo, bolboreta, móbil, marabilla. pobo, goberno...*(compostos e derivados dos anteriores)

- *avó, avogado, voda, varrer, vasoira, ouvear, esvarar, pavillón, gravar, gravata, vulto, verniz, verza, covarde, esvelto, voitre*

5.- **nh** representa unha consoante nasal velar. Debe manterse unida no final de liña.

6.- **g+a,o,u gu+i,e (gü)** Para a representar a gheada: *gh*

7.- Uso do **X**: *exame, extensión, léxico, téxtil, tórax...*

Obsérvase: *escavadora, estender (extensión), estrañar, estraño, estranxeiro*
esaxeración, esaxerar, esixir, esixente. (oxíxeno)

II.-ACENTO ORTOGRÁFICO

1.- **Agudas (oxítonas)**. Ex. : *chofer, chinés*

Acentúanse as polisílabas rematadas en **-vogal (+n,s,ns)**

Mais non levan acento gráfico:

a) Monosílabos: *leis, el, ti.*

b) As rematadas en ditongo decrecente (+n,s): *papeis, colleu, amei, tomou, pediu, azuis.*

c) As rematadas noutra consoante que non sexa -n ou -s: *cantar, nariz, arroz.*

2.- **Graves (Paroxítonas)**. Ex. : *atmosfera, biosfera, heroe*

Levan acento gráfico cando rematan en consoante diferente de **n, s**, ou en grupos consonánticos distintos de **-ns**: *álbum, móbil, mísil, réptil, Félix, tríceps, carácter.* (Tamén se acentúan as que teñen ditongo decrecente na última sílaba: *amábeis*).

Polo tanto: *cantan, cantas, lapis, canons, colons, dolmens.*

3.- **Esdrúxulas (Proparoxítonas)**.

Todas levan acento gráfico: *mágoa, bárbaro, tépedo, xílgaro, térmite.*

4.- **i, u en hiato.**

Independentemente das regras anteriores, levan acento gráfico as vogais i, u tónicas cando van inmediatamente antes ou despois dunha vogal átona, para indicar que ámbalas vogais non forman ditongo: *aínda, baúl, caída, egoísmo, miúdo, raíz, ruído, saía, súa, traía, túa, xuízo...* (mais: *prohibo*)

5.- **Estranxeirismos e latinismos**: seguen as normas anteriores.

6.- **Acentos diacríticos.**

á/a ás/as bóla/ bola cá/ca cás/cas chá/cha chás/chas có/co cós/cos cómpre/compre cómpren/compren
dá/da dás/das dó/do é/e fóra/fora má/ma más/mas máis/mais nó/no nós/nos ó (ao)/o ós(aos)/os
óso/oso pé/pe póla/pola pór/por présa/presa sé/se só/so té/te vén/ven vés/ves vós/vos

7.- **Observacións.**

7.1.- As **maiúsculas** levan acento gráfico.

7.2.- Non o levan **os adverbios acabados en -mente, os demostrativos, o numeral un, o pronome el.**

7.3.- Tampouco os **interrogativos e exclamativos**: *Como lle vai? Onde estás?*. Só se acentúan para evitar anfiboloxías: *dille que queres, dille qué queres.*

7.4.- O pronome posposto ao verbo conta como unha sílaba máis, pero mantense o acento diacrítico: *cóntallo, éme igual, dálle.*

III.-A COMA

1.- Separa os elementos dunha enumeración cando non os une unha conxunción.

2.- Úsase despois dunha subordinada, cando precede á principal.

3.- Úsase para separar os vocativos, aposicións...

4.- Úsase coas locucións adverbiais: *pois, é dicir, en fin, finalmente...*

5.- Úsase coas conxuncións adversativas cando introducen oracións curtas.

6.- Úsase nas oracións adxectivas-explicativas, etc.

Non se separan os elementos da oración con comas (suxeito-verbo...). A coma non pode iniciar unha liña.

IV.- PUNTO E COMA

1.- Utilízase en oracións longas cando xa se usou coma e se precisa unha pausa.

2.- Utilízase en oracións longas cando hai unha conxunción adversativa.

O punto e coma ten pouco uso en galego.

V.- O GUIÓN

1.- Úsase para partir unha palabra ao final da liña, coas segundas formas do artigo e en certas palabras compostas: *ce-rra-/lleí-/ro, ma-/cha-/da, co-/rrom-/per, al-/gu-/nha.*

2.- Escríbense con guión as palabras nas que o 1º elemento é **non** (*non-fumadores, non-aliñados*), asociacións ocasionais (*dicionario alemán-galego, maníaco-depresivo*), palabras complexas (*nor-nordeste*) ou estranxeirismos (*strep-tease, foie-grás*).

Mais: *garda civil (gardas civís), moble bar (mables bar), sofá cama (sofás cama), porco bravo (porcos bravos), cartafol (cartafoles), sapoconcho (sapoconchos), xordomudo, vagalume, malhumor, lusquefisque, cabodano...*

VI.- A DIÉRESE

1.- **güe, güi** para indicar que se pronuncia o **u**: *ungüento, antigüidade, lingüista*.

2.- Co **i** na 1ª e 2ª persoas do plural do imperfecto de indicativo/copretérito dos verbos acabados en -aer, -oer, -oir, -uir: *caíamos, doíades, moiámos, saíades, constituíamos, destituíades*.

VII. USO DAS MAIÚSCULAS

1.- Comezo de escrito, despois de punto.

2.- Nomes propios e alcumes.

3.- Formas abreviadas de tratamento: *Dra., Vde.*

4.- Na 1ª palabra do título dunha obra: *Follas novas* (xornais e revistas en todas: *A Nosa Terra*).

5.- Nos substantivos e adxectivos dos nomes de institucións e empresas: *Xunta de Galicia, Adegas Cooperativas*.

6.- As siglas escríbense con maiúsculas: *ONU, TVG*.

VIII.- OS SIGNOS DE INTERROGACIÓN E ADMIRACIÓN

Colócanse só ao final do enunciado (? !). Ao inicio só excepcionalmente.

IX.- SUBSTANTIVO (e adxectivo)

Forma: *lexema* (significado básico) + *morfemas* (xénero e número). Significado: *común/propio e concreto/abstracto*.

1.- XÉNERO

1.1.- Substantivos nos que o cambio de xénero non se refire ao sexo:

1.1.1.- Tamaño: *pijo, rato, barco, vasoiro*.

1.1.2.- Feminino colectivo: *madeiro, gran, ovo*.

1.1.3.- Semanticamente diferentes: *porto, corte, cura*

1.2.- Xénero mal usado por influencia do castelán:

1.2.1.- Masculinos: *berce, cal, cárcere, costume, couce, cume, cuspe, dote, fel, labor, leite, lume, mel, nariz, riso, sal, sangue, sinal, sorriso, ubre, legume, nomes de letra*.

1.2.2.- Femininos:

- *cor, dor, orde, orixe, ponte, testemuña, suor, marxe*.

- Palabras acabadas en **-axe**, menos *paxe, traxe, garaxe, personaxe*.

- Palabras acabadas en **-se** (=sis), **-ite** (=itis): *análise, farinxite, peritonite*.

- As que comezan por **á tónico** non mudan de artigo: *a arte*

OBSERVACIÓN: as **árbores froiteiras** teñen o mesmo xénero que a froita, agás *castiñeiro e figueira*.

1.3.- Formación do feminino.

O feminino fórmase comunmente co morfema **-a**, que se une directamente ao masculino (*deus, rapaz, avó, só, cru, chinés, burgués*) ou substitúe a vogal final da forma masculina (*sobriño, presidente*). Mais:

1.3.1. **Nomes rematados en -n:**

1.3.1.1.- **-án/-á:** *aldeán, artesán, chan, cidadán, cristián, curmán, irmán, pagán, san, alemán, catalán, afgán*

1.3.1.2.- **-án/-ana:** despectivos: *folgazán, charlatán*

1.3.1.3.- **-ón/-oa:** *ladrón (ladra), león, patrón, campión*. Nos aumentativos e despectivos **-ona:** *cabezón, abusón, faltón.*

1.3.1.4.- **-in/-ina:** *bailarín (ruín é invariable)*

1.3.2. **Sufixos especiais:** *barón, duque, abade, poeta, rapaz, galo, actor, emperador, rei, heroe, xudeu, sacerdote, tsar*.

1.3.3. **Palabras diferentes** (heterónimos): *mao, bo, cabalo, xenro, castrón, can, home, macho, frade, padriño, pai, marido, padrao, compadre, príncipe*.

1.3.4. **Non hai formas para o feminino:**

Úsase o artigo: *intérprete, estudante*. Úsase macho/femia para animais: *sapo, pardal, paspallás*.

2.- O PLURAL.

2.1.- As palabras rematadas en **vogal, ditongo:** engaden **s:** *lei, i, u, bambú, custo, bocoi*.

- 2.2.- As palabras rematadas en **-r** e **-z**: engaden **es**: *mar, vez, luz*.
- 2.3.- As palabras rematadas en **-s** e **-x** (ks):
- 2.3.1.- As agudas: **+es**: *deus, compás...* **Mais**: *luns, fax, lux, unisex* son invariables.
- 2.3.2.- As graves e esdrúxulas son invariables: *choromicas, lapis, martes, oasis, télex, tórax*.
- 2.4.- As palabras rematadas en **-n**: engaden **s**: *can*
- 2.5.- As palabras rematadas en **-l**:
- Monosílabos**: **+es**: *pel, fel, mel, mil, cal, tal, val, xel, ril, sol...*
 - Polisílabos agudos**: **l por is**: *mandil, fusil, cadril, bemol, anel, aval, control...* **Mais**: *eles, aqueles*.
 - Polisílabos graves**: **+es**: *fácil, símil, áxil, túnel, cónsul...*
- Mais -bel: -beis (amábeis)**
- 2.6.- Os estranxeirismos e cultismos. A maioría engaden **s**: *club, coñac, tic, lord, test*. Algúns engaden **-es**: *húsar, dólar*.
- 2.6.- Só se usan en plural: *andas, nupcias, exequias, tesoiras*.
- 2.7.- Teñen distinto significado en singular e plural: *miolo, aire, lente, auga*.
- 2.8.- Palabras compostas (Vid. o uso do guión): *vacaloura, sapoconcho, vagalume, ollomol/es, cartafol/es...*

X.- COMPARATIVO E SUPERLATIVO (adxectivos)

- 1.- Grao **positivo**: o significado non está modificado.
- 2.- Grao **comparativo**:
- 2.1.- **De igualdade**: *tan.. coma/como / igual... ca/que/do que*
- 2.2.- **De superioridade**: *máis... ca/que/do que*
- 2.3.- **De inferioridade**: *menos... ca/que/do que*
- bo/mellor, mao-malo/peor, grande/maior-meirande, pequeno/menor*

ca e coma son obrigatorios ante un 2º termo da comparación *pronome persoal*. **Ca** non contrae co artigo *ca o* (ou pode contraer *có*)

como e do que son obrigatorios ante un 2º termo da comparación *verbo*.

- 3.- Grao **superlativo**:
- 3.1.- **Relativo**: *o/a máis-menos... de-entre..*
- 3.2.- **Absoluto**: **-ísimo**: *altísimo, grandísimo. Mais: antiquísimo, fidelísimo, nobilísimo, amabilísimo, celeberrimo, misérrimo, paupérrimo, pulquérrimo.*
- Tamén: *máximo, mínimo, óptimo, pésimo, supremo, ínfimo.*
 - Moi, bastante, ben, abondo... + adxectivo.*
 - Os prefixos derivativos *hiper, ultra, re, súper...*
 - A repetición do adxectivo. Frases feitas.

XI.-ARTIGO

Artigo (determinado) : **o, a, os, as** (El Rei, El Señor)

As segundas formas **lo, la, los, las** úsanse con **por** e **u**: *polo, u-lo libro?*

Todos os ou *tódolos, ambas as* ou *ámbalas*.

Un, unha, uns, unhas: *artigo indeterminado?*

Contraccións:

Por e tras contraen co artigo: *polo, tralo, pola, trala...*

	O	a	Os	as		un	unha	uns	unhas
a	ao (ó)	á	aos (ós)	ás	con	cun	cunha	cuns	cunhas
con	Co	coa	Cos	coas	de	dun	dunha	duns	dunhas
de	Do	da	dos	das	en	nun	nunha	nuns	nunhas
en	No	na	nos	nas					

Exemplos: *veño da Coruña, vou ao Carballiño, saímos antes de os galos cantaren, quéreme máis a min ca a ti, caeulle máis auga á nosa ca á delas.*

XII.- O PRONOME PERSOAL

- 1.- **Formas Tónicas:**

	Singular	Plural
1ª persoa	Eu	nós / nosoutros, -as
2ª persoa	Ti	vós / vosoutros, -as
3ª persoa	el, ela	eles, elas

En réxime de preposición: 1ª **min**, Reflexivo: **si**

Prep. **con**: **comigo, contigo, connosco, convosco, consigo**

Cortesía: **vostede, vostedes** (esixen o verbo en 3ª persoa)

	El	Ela	Eles	elas
de	Del	Dela	Deles	delas
en	Nel	Nela	Neles	nelas

2.- Formas Átonas:

	Singular	Plural
1ª persoa	Me	nos
2ª persoa	te (comple. directo) che (comple. indirecto e solidar.)	vos
3ª persoa	o, a/lo, la/no, na (comp. directo) lle (comp. indirecto e solidar.)	os, as/los, las/nos, nas (com. dir.) lles (compl. indirecto e solidar)

-Reflexivo 3ª persoa : **se** Cortesía: 3ª persoa

-O -s final da 1ª de plural dos verbos pérdese ante o pron. persoal **nos**: *perdémonos, esquecérmonos.*

-Solidariedade: **che**: atuando a 1. **vos**: atuando a varios. **lle**: de vostede a 1. **lles**: de vostede a varios.

3.- Contraccións:

	O	A	OS	AS
ME	Mo	Ma	Mos	mas
CHE	Cho	Cha	Chos	chas
LLE	Llo	Lla	Llos	llas
NOS	Nolo	Nola	Nolos	nolas
VOS	Volo	Vola	Volos	volas
LLES	Llelo	Llela	Llelos	llelas

4.- Valores de SE (me, te, se, nos, vos, se). Resume.

- **Reflexivo**: é complemento directo. A acción que realiza o suxeito recae sobre el mesmo. *O can lámbese.* Pode ser nalgún caso complemento indirecto: *preguntouse a razón diso.*

- **Recíproco**: con suxeito múltiple. A acción que realiza cada un recae sobre os demais. *Antón e Helena quérense. Irea e Sara mándanse SMS.*

- **Compoñente verbal**: en verbos que esixen o pronome, forma parte do verbo. *Raquel queixouse da cabeza.*

- Na **pasiva reflexa, impersonal**. *Aínda non se colleu o millo.*

(**Atención**: se no exame de selectividade aparece a pregunta de analizar valores de SE, lémbrese que pode ser nexo condicional –conxunción- ou pronome persoal átono. Indíquese sempre isto. Se ademais se sabe o anterior tamén se sinala. Na maioría dos casos este pronome átono é CD)

5.- Colocación do pronome átono na frase:

1.- **En oracións subordinadas**: **antes do verbo**

2.- **Non subordinadas**: **despois do verbo**. EXCEPTO (**vai antes**):

2.1.- **Oracións desiderativas e enfáticas**. Para salientar a palabra que precede ao verbo.

2.2.- **Oracións introducidas por partícula interrogativa/exclamativa**.

2.3.- **Se** ao verbo precede un **negativo**

2.4.- " " " : **alguén, todos, calquera...**

2.5.- " " " : case, ata, disque, eis, mesmo, seica, velaí, aínda, axiña, sempre, só, tamén, ben, cedo, tarde, mal, moito, talvez, quizais,

3.- Cos infinitivos: se o infinitivo é suxeito, predicado nominal ou aposto, o pronome vai **despois**. No resto dos casos pode ir **antes** ou **despois**, mesmo se pode intercalar entre o inf. e unha preposición/conxunción que o rexe.

4.- Cos xerundios: se é núcleo verbal, o pronome vai **despois**; no resto dos **casos antes** ou **despois**.

4.- Orde de colocación dos pronomes: Primeiro vai **se**, logo o pron. de **solidariedade**, logo o **complemento indirecto** e finalmente o **complemento directo**.

XIII.- POSESIVO

<i>masculino</i>	<i>feminino</i>	<i>masculino</i>	<i>feminino</i>
meu	miña	meus	miñas
teu	túa	teus	túas
seu	súa	seus	súas
noso	nosa	nosos	nosas
voso	vosa	vosos	vosas
seu	súa	seus	súas
<i>singular</i>	<i>singular</i>	<i>plural</i>	<i>plural</i>

Existe un posesivo de respecto **mi** que acompaña a *madre, padre, tío, señor, amo...*

Observacións:

- 1.- É obrigatorio o uso de artigo ante adxectivo posesivo (excepto nos vocativos). Cos nomes de parentesco é optativo.
- 2.- Os de 3ª persoa acompañados de numerals poden indicar cantidade aproximada ou ponderación: *xa ten os seus 20 anos / valerá as súas boas pesetas.*
- 3.- **De meu, de noso, de voso, de seu**: propiedade exclusiva ou por si: *teño casa de meu/ a casa caeu de seu.*
- 4.- **Os meus, os teus....**: a familia
- 5.- **Das miñas, das túas....**: falcatruadas, trasnadas, tarefas: *xa anda a facer das súas / xa che pasei as miñas.*
- 6.- **Cadanseu, súa, seus, súas**: sentido distributivo, algo para cada un.
- 7.- Posesivo= de+pron. persoal: *diantes miña, túa, súa....*
- 8.- O posesivo pode indicar algo habitual: *xa volveron ao seu*

XIV.- DEMOSTRATIVO

MASCULINO	este	Ese	aquel	estes	eses	aqueles
FEMININO	esta	Esa	aquela	estas	esas	aquelas
	ísto	Iso	aquilo			

- 1.- **Estoutro, a, os, as, esoutro, a, os, as, aqueloutro, a, os, as**: úsanse en correlación cun simple sinalando a 2ª cousa dunha serie de 2.
- 2.- O demostrativo contrae coas preposicións **de, en**: *deste, naquel, niso, daqueloutra, nestoutro...*
- 3.- **Aquel** (substantivo): *motivo, aspecto, aparencia.*
- 2.- **Aquela** (substantivo): *coidado, agarimo, interese, desgraza.*
- 3.- **Daquela** (adverbio): *naquel tempo, entón.*
- 4.- **Nisto, con estas, nestas**: *de repente, nese momento*

XV.- VERBO

1.- Uso do infinitivo persoal/conxugado/flexionado.

Unha das características do galego-portugués é a de posuír un infinitivo flexionado que é portador dun morfema de persoa.

1.1.- Debe usarse:

- 1.1.1.- Sempre que o infinitivo vaia introducido por unha preposición (e non forma parte de perífrase verbal).
- 1.1.2.- Cando o infinitivo ten un suxeito propio, diferente do do verbo principal.

1.2.- Non pode usarse:

- 1.2.1.- Cando ten o mesmo suxeito que o verbo antecedente do que depende ou nas perífrases verbais.
- 1.2.2.- Cando non ten un suxeito determinado nin posibilidades de repoñelo.
- 1.2.3.- Cando un complemento átono do outro verbo fai de suxeito do infinitivo: *gústanos gañar.*

2.- Valor dos tempos e modos.

2.1.- **O MODO:** Expressa a actitude do falante con relación á acción verbal.

- **Indicativo:** feito real, obxectivo.
- **Subxuntivo:** feito como posible, como desexo ou mandado atenuado; tamén dúbida, emoción, temor, etc.
- **Imperativo:** feito como mandado atenuado ou orde.

2.2.- **O TEMPO:** o tempo é expresado tamén polos adverbios...

2.2.1.- **Presente de Indicativo.** Coincidencia co momento actual.

- *Presente habitual:* acción frecuente.
- *Presente histórico ou narrativo:* sucesos do pasado.
- *Presente intemporal:* verdades permanentes.
- *Presente prospectivo:* certeza no futuro.
- *Presente imperativo:* mandado atenuado.

2.2.2.- **Copretérito (pret. imperfecto) de indicativo.** Coincidencia cun momento do pasado (un adverbio ou outro verbo).

- *Copretérito narrativo:* nos contos, historias...
- *Copretérito. de cortesía.*
- *Copretérito con valor de futuro (desde o pasado).*

2.2.3.- **Pretérito (p. perfecto).** Un feito pasado máis ou menos afastado (non precisa referente).

- *Valor imperativo.*
- *Pretérito de futuro:* acción futura que se realizará axiña.

2.2.4.- **Antepretérito (pretérito pluscuamperfecto).** Un feito pasado con relación a outro tamén pasado -non con respecto ao momento actual-.

2.2.5.- **Futuro de Indicativo.** Feito que aínda non sucedeu no momento actual.

- *Incerteza, posibilidade.*
- *Obrigatoriedade.*
- *Cortesía.*

2.2.6.- **Pospretérito (Condicional / futuro hipotético).** Feito futuro con relación a un tempo pasado.

- *Incerteza na pasado.*
- *Cortesía.*

2.2.7.- **Presente de Subxuntivo.** Coincidencia co momento actual ou co futuro.

2.2.8.- **Pretérito (imperfecto) de subxuntivo.** Tempo pasado, presente (feito irreal) ou futuro (referente ao pasado)

N.B. As formas -ra son antepretérito e as formas -se, pretérito de subxuntivo (mais -ra tamén pode ser subxuntivo)

2.2.9.- **Futuro de subxuntivo** -pouco usado-. Unha acción futura que é posible que se realice.

2.3.- **AS FORMAS NOMINAIS.** Non expresan tempo nin modo.

2.3.1.- **O Infinitivo** (=substantivo). Expressa a acción verbal en potencia, sen ter en conta se se está a realizar ou non.

2.3.2.- **O xerundio** (=adverbio). Modifica adverbialmente o verbo principal expresando unha circunstancia a el referida. A acción está vista na súa realización.

Precedido de **en**: acción sucedida inmediatamente antes que a do verbo principal.

2.3.3.- **O participio** (=adxectivo). Pode funcionar como un adxectivo perdendo case o seu sentido verbal ou como núcleo (case sempre seguido dun substantivo suxeito)

1ª conjugación				2ª conjugación				3ª conjugación			
tema	suf.flexio.			tema	suf.flexio.			tema	suf.flexio.		
Rad	VT	SMT	SNP	Rad	VT	SMT	SNP	Rad	VT	SMT	SNP
PRESENTE DE INDICATIVO											
and			o	tem			o	part			o
and a			s	tem e			s	part e			s
and a				tem e				part e			
and a			mos	tem e			mos	part i			mos
and a			des	tem e			des	part i			des
and a			n	tem e			n	part e			n
COPRETÉRITO (pretérito imperfecto) DE INDICATIVO											
and a	ba			tem í	a			part í	a		
and a	ba		s	tem í	a		s	part í	a		s
and a	ba			tem í	a			part í	a		
and a	ba		mos	tem í	a		mos	part í	a		mos
and a	ba		des	tem í	a		des	part í	a		des
and a	ba		n	tem í	a		n	part í	a		n
PRETÉRITO (pretérito perfecto) DE INDICATIVO											
and e			i	tem í			n	part í			n
and a			ches	tem i			ches	part i			ches
and o			u	tem e			u	part i			u
and a			mos	tem e			mos	part i			mos
and a			stes	tem e			stes	part i			stes
and a			ron	tem e			ron	part i			ron
ANTEPRETÉRITO (pretérito pluscuamperfecto) DE INDICATIVO											
and a	ra			tem e	ra			part i	ra		
and a	ra		s	tem e	ra		s	part i	ra		s
and a	ra			tem e	ra			part i	ra		
and a	ra		mos	tem e	ra		mos	part i	ra		mos
and a	ra		des	tem e	ra		des	part i	ra		des
and a	ra		n	tem e	ra		n	part i	ra		n
FUTURO DE INDICATIVO											
and a	re		i	tem e	re		i	part i	re		i
and a	rá		s	tem e	rá		s	part i	rá		s
and a	rá			tem e	rá			part i	rá		
and a	re		mos	tem e	re		mos	part i	re		mos
and a	re		des	tem e	re		des	part i	re		des
and a	rá		n	tem e	rá		n	part i	rá		n
POSPRETÉRITO (condicional, futuro hipotético) DE INDICATIVO											
and a	ría			tem e	ría			part i	ría		
and a	ría		s	tem e	ría		s	part i	ría		s
and a	ría			tem e	ría			part i	ría		
and a	ría		mos	tem e	ría		mos	part i	ría		mos
and a	ría		des	tem e	ría		des	part i	ría		des
and a	ría		n	tem e	ría		n	part i	ría		n
PRESENTE DE SUBXUNTIVO											
and e				tem			a	part			a
and e			s	tem			a	part			a
and e				tem			a	part			a
and e			mos	tem			a	part			a
and e			des	tem			a	part			a
and e			n	tem			a	part			a
PRETÉRITO (pretérito imperfecto) DE SUBXUNTIVO											
and a	se			tem e	se			part i	se		
and a	se		s	tem e	se		s	part i	se		s
and a	se			tem e	se			part i	se		
and a	se		mos	tem e	se		mos	part i	se		mos
and a	se		des	tem e	se		des	part i	se		des
and a	se		n	tem e	se		n	part i	se		n
FUTURO DE SUBXUNTIVO: No verbo regular igual que o infinitivo.											
IMPERATIVO											
and a				tem e				part e			
and a			de	tem e			de	part i			de
FORMAS NOMINAIS : INFINITIVO, XERUNDIO E PARTICIPIO											
and a	r			tem e	r			part i	r		
and a	r		es	tem e	r		es	part i	r		es
and a	r			tem e	r			part i	r		
and a	r		mos	tem e	r		mos	part i	r		mos
and a	r		des	tem e	r		des	part i	r		des
and a	r		en	tem e	r		en	part i	r		en
and a	ndo			tem e	ndo			part i	ndo		
and a	do			tem i	do			part i	do		

1.- Verbos con alternancia vocálica no radical.

- a) **efi**: *advertir, divertir, referir, repetir, espir, dixerir, suxerir, medir, ped r...*
mido, mides, mide, medimos, medides, miden // mida, midas, mida, midamos, midades, midan // mide, medide
- b) **efi**: *ferir, seguir, sentir, servir, mentir* e derivados: *perseguir, consentir, desmentir*, etc.
- c) **ulo**: *acudir, bulir* (derivs.), *cubrir* (comp.), *cumprir* (= precisar), *cuspir, durmir, engulir, fundir* (=render) *fuxir, lucir* (derivs.), *muxir, ruxir, sacudir, subir, sufrir, sumir* (derivs.), *xunguir, tusir, ulir, xurdir*

2.- Son regulares: **os acabados en -cer** (menos *fac*er), **-cir** (menos *dic*ir):

nazo, parezo, aparezo, renazo, conduzo, reduzo, produzo.....
naces, pareces, apareces, renaces, conduces, produces.....
naza, pareza, apareza, renaza, conduza, produza.....
nacín, parecín, reducín, producín, conducín....
reduciras, conduciras, produciras.....

3.- Algúns verbos con **futuro de indicativo e condicional** regular son:

*cab*er, *hab*er, *pod*er, *poñ*er/pór, *quer*er, *sab*er, *saír*, *ter*, *val*er, *vir*
caberei, haberás, poderás, poñeremos/poremos, queredes, saberás, terei, valerás, viría, caberíamos, haberíades, poderían, poñerían/porían, queredría, saberíamos, sairíades, terían, valeréi, virías....

4.- **ler, crer, rir** (**re**ler, **sorr**ir...): só irregular a 1ª do pres. de indicativo:

leo, les, le, lemos, ledes, len, // lía, lerei, lería, lin, lera....
creo, cres, cre, cremos, credes, cren, // cría, crerei, crin, creira... ríu, ris, ri, rimos, rides, rin, // ría, rirei, rin, riría, rira....

5.- Os verbos que teñen o **radical do pretérito perfecto irregular** tamén o teñen no **futuro de subxuntivo**. p.ex.: *fac*er,

*poñ*er, *dar*, *vir*, *ver*, *est*ar.

fixer, puxer, der, viñer, vir, estiver.....

6.- Son da **segunda conjugación**, entre outros moitos, os seguintes verbos:

*b*ater (combater, debater, rebater...), *c*orrer (concorrer, escorrer, ocorrer, percorrer, transcorrer...) *der*reter, *f*ender, *f*erver, *r*ender, *r*exer, *t*romper (corromper, interromper, prorromper...), *v*erter (converter, perverter...), *x*emer. **Mais**: *ad*vertir, *di*vertir, *t*usir...

7.- Formas irregulares de **val**er: vallo, valla, vallas, valla, vallamos, vallades, vallan. O resto é regular.

PERÍFRASES VERBAIS/COMPLEXOS VERBAIS/FORMAS PERIFRÁSTICAS

Verbo auxiliar +(partícula)+ Verbo auxiliado

en forma persoal en forma impersonal: infinitivo/xerundio/participio
perdeu o significado propio conserva o significado propio
aporta: persoa, tempo, aspecto...

A perífrase compórtase como unha unidade formal e non como dous verbos

PRINCIPAIS PERÍFRASES

1.- **Temporais**: *futuridade, inmediatez*.

***IR** + INFINITIVO: *movemento, futuro. Vai chover hoxe. Vou ir de vacacións este Nadal*

***HABER (DE)** + INFINITIVO: *futuro. Han de chegar.*

***ESTAR A/PARA** + INFINITIVO: *futuro inmediato. Olla, está para chover.*

***ANDAR PARA** + INFINITIVO: *futuro inmediato. María anda para ter un neno.*

2.- **Modais**: *obriga* ou *hipótese/probabilidade*.

***HABER (DE)** + INFINITIVO: *hipótese. Ha (de) andar por oitenta pesos.*

En pretérito: *acción a piques de se realizar* (ou imperfectiva). *Tropezou e houbo caer.*

***HABER QUE** + INFINITIVO: *obriga. Hai que ser educados e saber comportarse.*

***TER QUE/DE** + INFINITIVO: *obriga. Síntoo, mais teñen que marchar axiña.*

***DEBER (DE)** + INFINITIVO: *obriga ou hipótese. Para aprobaren deben tirar un 5. Aquí debe vivir un gaiteiro.*

***PODER** + INFINITIVO: *hipótese. Podo facer un exame sorpresa en calquera momento.*

3.- **Aspectuais** (os tempos non expresan o aspecto):

a) **Imperfectivas**: acción na súa duración, desenvolvéndose.

***ESTAR** + **XERUNDIO** (=A+INF). *Está a chover. Estaba cantando.*

***ANDAR** + **XERUNDIO** (=A+INF): *movemento continuado, prolongado. Anda a preparar oposicións.*

***LEVAR** + **XERUNDIO** (=A+INF): *incide sobre o inicio. Leva chovendo un mes.*

***SEGUIR** + **XERUNDIO** (=A+INF): *continúa un proceso anterior. O Teucro segue a xogar ben.*

***IR** + **XERUNDIO**: *progresivo. A cousa vai indo a mellor.*

***VIR** + **XERUNDIO**: *segue o anterior. E ti de quen vés sendo?*

b) **Perfectivas**: acción acabada, proceso concluído.

***ACABAR DE** + INFINITIVO. *Cando acabedes de charlar, poñédevos a estudar.*

***VIR DE** + INFINITIVO: *Fin dun movemento. Veñen de cantar en París.*

***DEIXAR DE** + INFINITIVO. *Cando deixes de chover, sairemos dar unha volta.*

***DAR** + **PARTICIPIO** en interrogativas e negativas: non se consegue rematar o proceso iniciado. *Eu non dou chapado todo ese librote. ¿Deches sabido onde vive?*

***LEVAR** + **PARTICIPIO**: *matiz reiterativo. Eu lévovos sufrido moito nesta vida, meus fillos.*

***TER** + **PARTICIPIO**: *matiz reiterativo: non substitúe perfectamente o pretérito perfecto castelán. Xa che teño dito que non quero probar o tabaco.*

Tamén se poden considerar **terminativas** (fin dun proceso):

***CHEGAR A** + INFINITIVO. *Nunca chegou a se saber quen foran os asasinos.*

***ACABAR POR** + INFINITIVO. *Os criminais acabaron por se entregar.*

***VIR A + INFINITIVO**. *E así foi como veu a saberse quen fora o autor da trasnada.*

c) **Reiterativas**: acción que se repite.

***VOLVER (A) + INFINITIVO**. *Se volves (a) tusir, estragarás o concerto.*

***TORNAR (A) + INFINITIVO**. *Foi recompensado por tornar (a) facer saídas difíciles.*

d) **Incoativas**: proceso no seu inicio.

***BOTARSE A + INFINITIVO**. *Cando se botou a chover, fuximos a fume de carozo.*

***POÑERSE/PÓRSE A + INFI**. *Púxose a cantar unha pandeirada no medio do paraninfo.*

***ROMPER A + INFINITIVO**. *Ponlle un dente de allo cando rompa a ferver.*

***DAR EN + INFINITIVO**. *Era marabilloso, ata que deu en pincharse.*

***EMPEZAR A + INFINITIVO**. *Tápalle a boca, xa empeza a berrar.*

***COMEZAR A + INFINITIVO**. *Xa comezo a aborrecerme con tanta perífrase.*

4) **Pasivas**:

***SER + PARTICIPIO**. *Por fin, xa foron explicadas as máis importantes, que non todas.*

Para ver as perífrases ordenadas doutro xeito:

http://www.xente.mundo-r.com/anvi/exercicios_de_lingua/solucions/morfloxia/verbo2/perifrases.htm

Sinalar as perífrases verbais e indicar o seu valor:

1. Vou deixar o coche no aparcadoiro, que ante houbéronmo roubar; xa tiña a fechadura un pouco forzada. Cando acabe de pagar a casa, hei de mercar unha praza de garaxe porque quero durmir tranquilo e non ter que andar con preocupacións.

2. Este mes andan a recoller os pexegos. Segundo a televisión, está para mudar o tempo e hai que darse présa.

3. Debe vivir aquí un gaitero. Sempre está ensaiando e deberías chamarlle a atención para que non volva a tocar a esas horas da noite.

4. A miña curmá anda para ter un neno. Non ficaba embarazada desde que se puxo a traballar na ferretaría, e agora volverá pedir a baixa.

5. Puido morrer no accidente e desde entón deu en beber como unha esponxa. Como non deixe de visitar tanto os bares vai acabar con cirrose.

6. Cando rompa a ferver a auga, bótalle as nabizas, que xa han estar medio cocidas noutra pota; báixaslle o lume e, cando remate de ferver, tornas a botarlle máis auga.

7. Boteime a correr detrás del, xa o estaba collendo cando escorreguei e houben caer.

8. Breixo segue sendo un lacazán; leva facendo que traballa moito tempo, porque di que non dá atopado un oficio á súa medida.

9. Ti vai andando diante, que eu xa che levo camiñado moito e estou desfeito.

10. Andas dicindo por aí moitas falsidades. Estás a xogar con pólvora e vaste queimar.

11. En negocios peores me vin eu metido e sempre saín ben librado. Teño feito algún cambio con el e sempre fiquei satisfeito.

12. Anda levado do demo porque ten que facer a declaración da renda e este ano vai pagar o dobre do pasado.

13. Han ser uns vinte. A Uxía tamén quería vir mais non pode porque aínda non acabou de arranxar a horta.

14. Xa vai dito case todo o que tiña preparado. Así que non me vou pór a comezar novos capítulos.

15. Principiou a chover e non deixou de caer auga ata á noite. Debían ser as sete e aínda estaba a decembrar.

16. Houbo aprobar o exame de conducir, só lle faltaron catro preguntas: agora terá que volver a pagar a matrícula.

17. Chegaron cantando e moi ledos, logo deron en bailar e seguiron cantando ata á alba.

18. Eu podo conseguir o que queira do Marcial, levo abusando del moito tempo e penso seguir igual.

19. Deches entendido ese texto? En non, e iso que o levo estudado abondo.

20. Xa lle teño dito moitas veces que hai que andar con ollo, que hai tempo que deixou de estar nos biosbardos.

21. Deben ser as sete e xa han estar no estadio.

22. Coido que es o mellor aínda que sexas castigado a diario.

23. O camiño foi percorrido en menos de tres horas.

XVI.-CUANTIFICADORES E IDENTIFICADORES

1.- Cuantificadores.

Algún (algunha, algúns, algunhas), alguén, algo, ningún (ningunha, ningún, ningunhas), ningún, nada, un (unha, uns, unhas) varios/as, pouco (...), bastante/s, abondo (...), moito (...), ben, demasiado (...), máis, menos, tanto (...), todo (...), cada, ambos/as, entrambos/as.

2.- Identificadores.

Outro (...), calquera, quenquera, tal/es, mesmo (...), propio (...), certo (...) determinado (...).
Algún e outro contraen coas preposicións de, en. Algo e alguén non contraen.

XVII.- RELATIVO, INTERROGATIVO E EXCLAMATIVO

que, quen (invariables)

cal, cales

canto, a, os, as

cuxo, a, os, as

Ser quen a/de: ser capaz de.

XVIII.- NUMERAL

1.- Cardinais.

Cero, un/unha, dous/dúas, tres, catro, cinco, seis, sete, oito, nove, dez, once, doce, trece, catorce, quince, dezaseis, dezasete, dezaioito, dezanove, vinte, vinte e un/vinte e unha, vinte e dous/vinte e dúas, trinta, trinta e un, trinta e unha, corenta, cincuenta, sesenta, setenta, oitenta, noventa, cen, cento un, cento unha, douscentos/duascentas, trescentos/as, catrocentos/as, cincocentos/as ou quiñentos/as, seiscentos/as, setecentos/as, oitocentos/as, novecentos/as, mil.

Cento, millón, billón, trillón, ducia, decena, centena, funcionan como substantivos.

2.- Ordinais.

Primeiro, segundo, terceiro, cuarto, quinto, sexto, sétimo, oitavo, noveno, décimo, undécimo ou décimo primeiro, duodécimo ou décimo segundo, décimo terceiro, vixésimo, trixésimo, cuadraxésimo, quincuaxésimo, sesaxésimo, septuaxésimo, octoxésimo, nonaxésimo, centésimo, milésimo, millonésimo.

3.- Multiplicativos.

Dobre (duplo/a), triplo/a, cuádruplo/a (cuádruplo/a), quíntuplo/a, séxtuplo/a.

4.- Partitivos.

Medio/a, terzo/a, cuarto/a, quinto/a, sexto/a, sétimo/a, oitavo/a, noveno/a, décimo/a, onceavo/a, doceavo/a, centésimo/a, milésimo/a, millonésimo/a.

Metade é un substantivo.

XIX.- ADVERBIO

É un vocábulo invariable que modifica o verbo (*chegou tarde*), o adxectivo (*está ben cocido*), un adverbio (*viña moi lonxe*) ou unha oración.

1.- Adverbios situacionais de lugar. onde? ulo,a,os,as?

aquí **aí** **alí** :repouso, estado

acó .. **aló** :movemento

acá .. **alá** :repouso e movemento

acolá: usado moito como 2º termo dunha oposición

dentro / fóra **arredor** // **cerca-preto / lonxe**

arriba-enriba-derriba-encima / abaixo-embraixo-debaixo

adiante-diante-/ atrás-detrás **en fronte** // **velaí, velaquí**

algures **ningures** **xalundes**

Algunhas locucións adverbiais: **a carón, ao pé, á beira, a rente(s), á dereita, á esquerda, a desmán, a contramán..**

2.- Adverbios situacionais de tempo. Cando?

antano, hogano **sempre, decote** **asemade**

antonte/trasantonte (antes de antonte), **onteste, hoxe, mañá, pasadomañá**

antes, noutroa, agora-arestora, despois, outroa

aínda, xa **mentres** **nunca, xamais (endexamais)** **xacando**

antes, entón, logo, daquela, axiña cedo/tarde
arreo, pronto, seguido, sempre

Algunhas locucións adverbiais: de contado, de camiño, a deshora, ás veces, aos poucos, a cotío, a miúdo, á tardiña, de cando en vez, hoxe en día.

3.- Adverbios nocionais de modo. Como?

-Adxectivos: **alto, baixo, doado, só...**

-Adxectivos co sufixo *-mente*: **comodamente, facilmente, soamente.**

-**así, ben, mellor, como, gratis, mal, peor, engorde, paseniño, case, adrede...**

Algunhas locucións adverbiais: á/de presa, de vagar, a modo, a escape, ás carreiras, a eito, a feito, ao chou, ás toas, a treu, de balde, de socato, a mantenta, a tergo, ...

4.- Adverbios nocionais de cantidade e precisión. Canto?

abondo, algo, bastante, ben, canto, case, dabondo, demasiado, máis, menos, moito/moi, nada, pouco, só, tanto, xusto.

Algunhas locucións: a mares, ás mancheas, a encher, a esgalla...

5.- Negación-afirmación-dúbida

Compórtanse sintacticamente de xeito diferente ao adverbio. Son as tres formas de presentar unha oración canto ao xuízo nela emitido: *negativo* (termo marcado), *positivo* ou *incerto*.

5.1.- Negación

5.1.1. **Total:** colócase **non** entre suxeito e verbo: *ti non vas*

-**non si? = non? non é? tampouco ca!** (categórico)

-Expletivo (non nega): *mira, se non é parvo..*

-**nin.. nin..:** coordinación negativa

5.1.2.- **Parcial:** un suxeito ou complemento negativo, non toda a oración.

nada, ninguén, ningún, nunca, xamais.

5.2.- **Afirmación.** Se non hai marca negativa, calquera enunciado é de por si afirmativo (termo non marcado).

Nas respostas ha de repetirse o verbo: *chegaches cedo? - Cheguei.*

Reforzos da afirmación: **si, si que, abofé, de seguro, claro, así é, así mesmo, con certeza, de certo, tamén, efectivamente, certamente, xaora....**

5.3.- **Dúbida.** Vale para a afirmación e para a negación.

acaso, quizá-quizais-quizabes, ao mellor, talvez, se cadra, se callar, seica, disque, igual

XX.-PREPOSICIÓN

É a clase de palabras invariables que serve para relacionar dous elementos da oración, sinalando a dependencia que hai entre eles. O sintagma que encabezan é a *frase preposicional*.

Clasificación formal:

1.- **Propias.** - Sempre funcionan como preposición: *a, ante...*

2.- **Impropias.** - Formalmente pertencen a outra categoría gramatical, mais poden funcionar como preposicións: *fóra, segundo, onde...*

3.- **Locucións prepositivas.** - conxunto de palabras que funcionan como unha preposición (a última sempre é unha preposición): *en vez de...*

a, ante/perante, ata/deica, baixo/so, cara, con contra, de, desde/dende/des, en, entre, para, por, sen, sobre, tras

Outras: **agás/bardante/menos/salvo, canda, cas, malia, segundo**

a carón de, ao pé de, a rente(s) de, a poder de, de par de, co gallo de, a/en prol de, por mor de, verbo de, alén de, encol de, en troques de, cabo de, en fronte de, no canto de ...

XXI.- CONXUNCIÓN

e, mais, nin , a mais, e mais	1.- Copulativas.
ou, ben...ben , cal...cal, nin...nin, ora...ora, quer...quer, xa...xa.	2.- Distributivas e disxuntivas.
mais, pero , senón, agás que, non obstante, porén...	3.- Adversativas.
aínda que, a pesar de que , así, mesmo que, nin que, pese a que, por máis que, por moito que.	4.- Concesivas.
se , con que, con tal que, caso de que...	5.- Condicionais.
porque, que, dado que , pois, pois que, por causa de que, por mor de que, posto que, xa que...	6.- Causais.
conque , daquela, de aí que, de forma que, de maneira que, de xeito que , entón, logo, polo tanto, xa que logo...	7.- Consecutivas.
a fin de que, para que , que, en favor de que...	8.- Finais.
onde , onde queira que.	9.- Locativas (lugar).
cando, antes de que , asemade, ata que, axiña que, cada vez que, desde que, despois de que , inda ben que, logo que, mal, mentres , mentres tanto, namentres, non ben, sempre que...	10.- Temporais.
como , como se, como queira que, conforme, consonte, segundo, sen que, tal e como...	11.- Modais.
ca, que, coma, como.	12.- Comparativas.
que , se.	13.- Completivas (substantivas).

XXII.- ANÁLISE SINTÁCTICA

****A frase (sintagma): núcleo e adxacentes (determinante, modificador)

-fn frase nominal: núcleo un substantivo ou pronome

-fv frase verbal: núcleo un verbo

-fadx frase adxectiva: núcleo un adxectivo

-fadv frase adverbial: núcleo un adverbio

-fprep frase preposicional: o 1º elemento é o relator –enlace- (preposición) seguido do termo (outra frase)

*** **Consellos para analizar os elementos dunha cláusula/proposición/oración:** **suxeito**, núcleo do predicado, complemento directo, suplemento, complemento indirecto, complemento circunstancial, complemento predicativo, axente da pasiva, pronome de solidariedade, pronome de interese.

1.- Procuramos o **suxeito**, (quen? realiza a acción verbal) que ha de **concordar co verbo**. En moitos casos estará oculto (elidido) e hai verbos impersonais. *O sol sae por alí. Chove moito*

2.- Procuramos o **verbo** (núcleo do predicado)

2.1.- Se é un **verbo copulativo** (ser, estar, parecer, semellar), procuramos o **atributo**: *Helena está cansa*

2.2.- O verbo é predicativo (resto dos verbos)

2.2.1.- Se o verbo é transitivo ha de levar **complemento directo** (que?). Se temos dúbidas de cal é o complemento directo podemos volver a frase a pasiva e o complemento directo resultará suxeito. Exemplo: *onte vinte na rúa = onte ti fuches visto por min na rúa*. En moitos casos o complemento directo é un pronome persoal.

2.2.2.- Se observamos que o verbo pide (nese significado) un sintagma preposicional teremos un **suplemento**: *o can bebía no leite*

2.2.3.- Procuramos o **complemento indirecto** (a quen? para quen?) nos verbos intransitivos (non é obrigatorio) e tamén o podemos atopar nos transitivos acompañando o complemento directo. En moitas oracións atoparemos un complemento indirecto **duplicado**, un pronome átono e outro sintagma: *deilles o mando aos meus pais*.

2.2.4.- O verbo é predicativo mais encontramos un adxectivo ou similar nunha función semellante ao atributo dos verbos copulativos..., estamos diante dun **complemento predicativo** (que podemos confundir cun complemento circunstancial de modo): *María quedou parada alí*.

2.3.- Procuramos o **complemento circunstancial** (cando? onde? como? canto?; adverbios, sintagmas preposicionais...): **tempo, lugar, modo, cantidade...**

2.4.- Se nos quedan pronomes persoais átonos que non son complemento directo nin indirecto, poderán ser de **solidariedade** ou **interese** (proprios da lingua falada). *O pícaro non che me come nada estes días*

2.5.- Se a oración está en **pasiva** (ser+participio), podemos encontrar o **axente de pasiva** (encabezado pola preposición por): *Antón foi educado polos avós*

XXIII.- ANÁLISE DAS CLÁUSULAS/ORACIÓNS/PROPOSICIÓNS

0.- **Modalidades**: aseverativas, interrogativas, imperativas, desiderativas, exclamativas.

1.- **Xustapostas**: non hai nexo (pausa, coma)

2.- **Coordinadas**

- **copulativas** (e, mais, nin)
- **adversativas** (mais, pero, porén...)
- **disxuntivas** (ou, ben...)
- **distributivas** (ben... ben, xa... xa, ...)
- **explicativas** (é dicir, ou sexa...)

3.- **Subordinadas**

- **substantivas** (función de CD, CI, SUX, SUP, PRED, AT) (que, se)
- **adxectivas** (nexo relativo: que, cal...)
- **adverbiais**:

1.- **Función de CC**:

- **tempo** (cando, antes de que, asemade, despois de que, mentres...)

- **lugar** (onde)
- **modo** (como, segundo, consonte...)
- **cantidade** (canto)

2.- Función non CC:

- **comparativa** (ca, que, coma, como)
- **causal** (porque, dado que, posto que, xa que ...)
- **condicional** (se, con tal que ...)
- **consecutiva** (conque, de maneira que, de xeito que...)
- **concesiva** (aínda que, a pesar de que ...)
- **final** (para que, a fin de que ...)

XXIV.-LÉXICO-SEMÁNTICA: A formación de palabras.

1.- **Derivación:** (*morfema*)+*lexema*+(*morfema*). É o procedemento máis común para formar palabras sobre unha primitiva.

1.1.- **Derivación prefixal.** A maioría dos prefixos son de orixe grega e latina:

❖ Prefixos **gregos:** *a/an-, arqui-, ex-, hiper-, peri-...*

❖ Prefixos **latinos:** *bis-, re-, extra-, vice- ..*

Moitos radicais grecolatinos funcionan como prefixos na lingua: *electro-, aero-, euro-, foto-, macro- neo-, tele-, radio-, video-...*

1.1.1.- Prefixos **apreciativos** (valor intensificador):

arqui-, extra- hiper-, pre-, re-, sobre- super-...

1.1.2.- Prefixos **nocionais** (modifican o contido do lexema):

negación: *a-, anti-, contra-, des/dís-, in-...*

lugar: *entre-/intra-, meta-, retro-, sobre/super-, sub, tras/trans, ultra...*

tempo: *ante-, pos-, pre-...*

cantidade ou tamaño: *bis/bi-, multi-, pluri-, semi-, uni-...*

1.2.- **Derivación sufixal.** O sufixo é un morfema ligado que serve para formar novas palabras.

1.2.1.- Sufixos **alterativos ou apreciativos**(achegan matices de tamaño ou afectividade):

❖ **diminutivos:** *-iño* (valores afectivos, etc.), *-acho, -echo, etc..*

❖ **aumentativos:** *-ón, -án, -azo, -ata, -udo...*

❖ **despectivos ou pexorativos:** *-exo, -astro, -orra, -uza, -ete...*

❖ **intensificadores:** *ísimo, érrimo.*

1.2.2.- Sufixos **nocionais**(forman novas palabras con significado diferente)

eiro: home/muller que exerce as funcións de..., colectivo ou conxunto de, lugar onde hai, profesión, plantas ou árbores, recipiente, etc.

a) Sufixos formadores de **substantivos:**

❖ desubstantivais: *-ado/a, -axe, -eiro, -ismo, -ista...*

❖ deadxectivais: *-dade, -eza, -ismo, -ume...*

❖ deverbais: *-ción, -deiro/a, -dela, -dor, -mento...*

Polo significado: colectivo (*-al*), locativo (*-al, -eiro*), acción (*-ación, -axe*), ocupación (*-eiro, -ismo*), doutrina (*-ismo*), etc...

b) Sufixos formadores de **adxectivos:**

❖ desubstantivais: *-al -és, -oso...*

❖ deverbais: *-ble, -nte, -ón/ona...*

Polo significado: caracterizador (-ble, -az, -ado), relativo ou pertencente a (-al- ar, -exo), xentilicio (-és, -eiro, -an/ano/ao)

c) Sufixos formadores de **verbos** (a maioría dos verbos fórmanse sobre a primeira conxugación):

- ❖ desubstantivais: -ar, -ear, -izar...
- ❖ deadxectivais: -ar, -ear, -ecer, -ificar...
- ❖ deverbais: -ñar, -iscar..

d) Sufixos formadores de **adverbios**: -mente

A derivación pode tamén ser prefixal e sufixal (parasíntese).

2.- **A composición**: (*lexema+lexema*)

2.1.- **Imperfecta ou xustaposta**: os dous elementos conservan o seu valor e corpo fonético.

2.2.- **Perfecta ou aglutinada**: pérdese a noción de composición.

quebranoces, lavalouza, salvavidas, gardalamas, bulebole, sapoconcho, beiramar, beirarrúa, lobishome, lobicán, augaforte, augardente, augamariña, camposanto, xordomudo, agridoce, clarividente

3.- **A parasíntese**: (**morfema**)+**lexema**+**lexema**+(**morfema**).

4.- Os **acrónimos**: palabras formadas con siglas ou iniciais.

NB.- Familia léxica (campo léxico): conxunto de palabras derivadas, compostas e parasintéticas formadas a partir da mesma palabra primitiva. Este concepto está relacionado coa forma e non co significado.

XXV.- A SEMÁNTICA

Estuda o significado das palabras. Os **semas** son os trazos significativos das palabras.

O conxunto de palabras que teñen un ou máis semas comúns e algún oposto ou diferenciador forman un **campo semántico**.

Asentos: *cadeira, banco, banqueta, sofá, escano, tallo*. Semas: *obxecto para se sentar as persoas, con respaldo, para unha persoa, con brazos, con patas, baixo...*

A organización dos campos semánticos non ten por que ser permanente no tempo e universal en todas as linguas.

A **denotación** móstranos os semas que configuran a palabra sen ter en conta o contexto, é o significado obxectivo. Pola contra, a **connotación** ten en conta o contexto e fai referencia aos elementos subxectivos.

Non sempre se corresponde un significante cun significado, hai diferentes relacións entre as unidades semánticas que favorecen a comunicación:

1.- **A sinonimia**: un significado ten varios significantes.

Os sinónimos perfectos son moi escasos, sempre hai matices de uso, afectivos, etc.

2.- **A antonimia**: oposición de significados.

2.1.- **Complementarios ou privativos**: exclúense un ao outro, non admiten graduación, comparación.

2.2.- **Antónimos graduais**: non se exclúen totalmente, hai graos intermedios.

2.3.- **Inversos ou recíprocos**: son dous aspectos dunha mesma relación ou concepto, a presenza dun supón a existencia do outro.

Pola súa formación poden ser **léxicos** (palabras diferentes) ou **gramaticais** (mediante prefixos).

3.- **A polisemia**: un significante ten varios significados.

É beneficiosa para a lingua xa que reduce o número de palabras para memorizar.

As principais causas de polisemia son:

- A linguaxe figurada: *ollo, cabeza*.
- A especialización nun medio social: *fondo, operación*.
- Os cambios de aplicación: *niño*.

4.- **A homonimia**: **sincronicamente** é un significante con varios significados, mais **diacronicamente** son tamén diferentes significantes.

4.1.- Homonimia **absoluta**: *río, cal*

4.2.- Homonimia **parcial**:

Homófonos (non homógrafos): pronúncianse igual pero escríbense de xeito diferente.

Homógrafos (non homófonos): escríbense igual pero pronúncianse de xeito diferente.

A homonimia pode ser provocada pola evolución fonética converxente ou polos préstamos doutras linguas.

5.- **As relacións de inclusión ou xerarquía:**

- 5.1.- **Hipónimia:** é a relación de significado entre un termo máis específico (subordinado) e outro máis xeral: *can-animal, caravel-flor, león-mamífero* (hipónimo-hiperónimo)
- 5.2.- **Hiperonimia:** é a relación de significado entre un termo máis xeral e outro máis específico.
- 5.3.- **Cohiponimia:** é a relación entre hipónimos dun mesmo hiperónimo.

6.- **Os cambios semánticos:** mudanzas de significado. As causas son variadas:

Lingüísticas: contaxio, elipse. *Históricas:* pluma. *Socio-culturais:* vándalo. *Psicolóxicas:* sobre

XXVI-FONOLOXÍA

A fonética é a ciencia que estuda os <u>sons</u> .
A fonoloxía é a ciencia que estuda os <u>fonemas</u> .
O fonema é o elemento mínimo distintivo.
Fonema vocálico : pode formar sílaba só e o aire sae pola boca sen ningún obstáculo.
Fonema consonántico : non pode formar sílaba só e o aire atopa obstáculos ao saír.

A sílaba
A sílaba é cada un dos golpes de voz con que se articula a palabra
O núcleo é sempre unha vogal, é obrigatorio
A marxe non é obrigatoria.
<u>Marxe explosiva</u> : anterior ao núcleo. <u>Marxe implosiva</u> : posterior ao núcleo.
Sílabas libres son aquelas que acaban en núcleo e trabadas as que acaban en marxe silábica.
Atendendo ao acento, as sílabas poden ser tónicas ou átonas .

1.- Sistema vocálico do galego

1.1.- **En posición tónica:** sistema de **sete** fonemas.

Modo de art. □ Lugar de art. □	ANTERIOR Palatal	CENTRAL media	POSTERIOR velar
PECHADA	/i/		/u/
MEDIA	pechada /e/		/o/
	aberta /ɛ/		/ɔ/
ABERTA		/a/	

/a/: central, aberta.

/ɔ/: posterior, media aberta.

/o/: posterior, media pechada.

/u/: posterior, pechada.

/i/: anterior, pechada.

/e/: anterior, media pechada.

/ɛ/: anterior, media aberta.

Cando se quere marcar ortograficamente o timbre da tónica, acentúase sempre a aberta : *Fóra-fora, óso-oso, bóla-bola, pódo-podo, córvo-corvo, póla pola, vés-ves, pé-pe, pélo-pelo, néto-neto, présa-presa*

Algunhas indicacións para sabermos se a tónica media é aberta ou pechada:

- a) As palabras rematadas en **vogal tónica** acostuman ser **abertas**: *avó, bebé ...*
- b) As tónicas rematadas en **-el, -ol** acostuman ser **abertas**: *papel, español* (mais: *el, aquel*)
- c) *Boa parte* da secuencia **on** é **pechada** (*lambón, monte*) e **en aberta** (*ninguén, ben*)
- d) A vogal temática dos verbos da 2ª conxugación é **pechada**: *lamber, lambedes*
- e) Nos verbos con alternancia vocálica no radical, a vogal é **aberta** na 2ª, 3ª e 6ª persoas do presente de indicativo: *segues, dorme, foxen*
- Verbos en **-er** que teñen **-e-** ou **-o-** como últimas vogais do radical. Na 2ª, 3ª e 6ª do presente de indicativo presentan a vogal **aberta**: *bebes, bebe, beben, comes, come, comen*
- f) As vogais equivalentes aos ditongos **ie, ue** en castelán acostuman ser **abertas**: *pé, ovo.*

(**IMPORTANTE:** no exame de Selectividade non deixar nunca en branco a abertura das tónicas **e, o** xa que sempre hai un 50% de posibilidades de acertar; ademais en moitos casos acaban dando como válidas as dúas posibilidades por existiren na fala)

1.2.- **En posición átona** (non final): non hai oposición de medias abertas-pechadas

Sistema de **cinco** vogais :

/i/: anterior, pechada **/E/**: anterior, media **/a/**: central, aberta

/O/: posterior, media **/u/**: posterior, pechada

pero : *botar/votar, poliña/poliña*

1.3.- **En posición final** (átona): sistema de **tres** vogais : **/E/ /a/ /O/**

O ditongo é combinación de dúas vogais. Unha delas é forte (núcleo silábico) e a outra feble (marxe silábica)
Os ditongos poden ser crecentes ou decrecentes :
- crecentes : marxe+núcleo, a 2ª é forte. <i>Piano, fiestra, miolo, cuarto, tenue, triduo</i>
- decrecentes : núcleo+marxe, a 2ª é feble. <i>Caixa, niveis, queixo, Roi, coita, causa, eu, veu, pouco, pediu</i>
Os tritongos son combinacións de tres vogais (feble+forte+feble). Son escasos : <i>denunciou, policiais, vieiros</i>

2.- Sistema consonántico do galego.

Modo de art. □ Lugar de art. □		BILABIAL	LABIODENTAL	DENTAL	INTERDENTAL	ALVEOLAR	PALATAL	VELAR
Oclusivas	Sonoras	/b/		/d/				/g/
	Xordas	/p/		/t/				/k/
Fricativa	Xordas		/f/		/θ/	/s/	/ʃ/	
Africada	Xorda						/tʃ/	
Nasal	Sonoras	/m/				/n/	[ɲ]	/ŋ/
Lateral	Sonoras					/l/	/ʎ/	
Vibrante (sonora)	Golpeada					/r/		
	Vibrante					/r/		

/b/: oclusiva, bilabial, sonora. Grafemas *b,v*

/d/: oclusiva, dental, sonora.

/g/: oclusiva, velar, sonora. Grafemas: *g (+a,o,u), gu (+e,i)*. Gheada dialectal.

/p/: oclusiva, bilabial, xorda.

/t/: oclusiva, dental, xorda.

/k/: oclusiva, velar, xorda. Grafemas: *c (+a,o, o), qu (+e,i), k (ab. e estranxei.)*.

/f/: fricativa, labiodental, xorda.

/θ/: fricativa, interdental, xorda. Grafemas: *z (final, +a,o,u), c (+e,i)*. Seseo dialectal.

/s/: fricativa, alveolar, xorda.

/ʃ/: fricativa, palatal, xorda. Grafema *x*.

/tʃ/: africada, palatal, xorda. Grafema *ch*.

/m/: nasal, bilabial, sonora.

/n/: nasal, alveolar, sonora.

[ɲ]: nasal, palatal, sonora. Grafema *ñ*.

/ŋ/: nasal, velar, sonora. Grafema *nh*.

/l/: lateral, alveolar, sonora.

/ʎ/: lateral, palatal, sonora. Grafema *ll* (moi escasa nos falantes).

/r/: golpeada, alveolar.

/r/: vibrante, alveolar. Grafema *r* (inicial, despois de *n,s,l*) ou *rr*.

Existen alófonos e neutralizacións.

3.- A entoación. É como a música, o ritmo da frase.

O **tonema** é a unidade melódica mínima (desde a sílaba tónica ata a pausa). Pode ser horizontal, ascendente ou descendente.

Os tonemas van formando grupos melódicos separados por pausas.

Aprobaches o exame ? Dáme a revista! Colleu o chaveiro, os cartos e o pano.

O **campo de entoación** dunha lingua é a máxima distancia entre o ton dos tonemas ascendentes máis agudos e o dos descendentes máis graves (o do galego é máis amplo có do castelán e máis reducido có do portugués brasileiro).

4.- O acento

O acento é a maior intensidade articulatória que recae sobre unha sílaba.

Ten valor distintivo : *maza, temera*

Dialectoloxía

Malia a grande unidade do galego falado acostuman diferenciarse tres grandes bolques dialectais baseándose nunhas poucas *isoglosas* (liñas que marcan unha forma diferente de dicir algo no territorio). Dentro dos bloques poden sinalarse tamén áreas máis pequenas.

1.-Bloque Oriental:

- cais (cans), pantalois (pantalóns), ladrois (ladróns) -plural-
- camín (camiño), paxarín (paxariño) , vecín (veciño) -iño-
- cuatro (catro), cuando (cando), guardar (gardar) -ditongo -ua
- baxo (baixo), caxa (caixa)

Áreas: asturiana (artigo el/l', avolo, mulin -avó, muiño-) //ancaresa (vogais nasais) // zamorana (collí, partí -collín, partín)

2. Bloque central:

- non seseo: luz, dez, empezar, dicir
- -ao: mao, irmao, chao (man, irmán, chan) -sufixo-
- cas (cans), leós (leóns) ladrós (ladróns), calcetís (calcetíns) -plural-
- algunha gheada

Áreas: mindoniense: cimo (grelo), golpe (raposo). lucu-auriense: come (cume), bibe (bebe)

3. Bloque occidental:

- gheada: logho (logo), amigha (amiga), Lughu (Lugo)
- seseo total: disir (dicir), cosiña (cociña), des (dez). Seseo só final de sílaba: lus (luz) mais facer
- man, irmán, castelán, chan -sufixo-
- uns, algúns, leóns, calcetíns -plural-

Áreas: fisterrá: cheísmo (só che pronome) // pontevedresa // Baixo Miño (teísmo)

[Exercicios prácticos na web ogalego.eu](http://ogalego.eu)

[Na páxina do Arquivo Sonoro de Galicia pódese escoitar ou descargar textos dialectais](#)

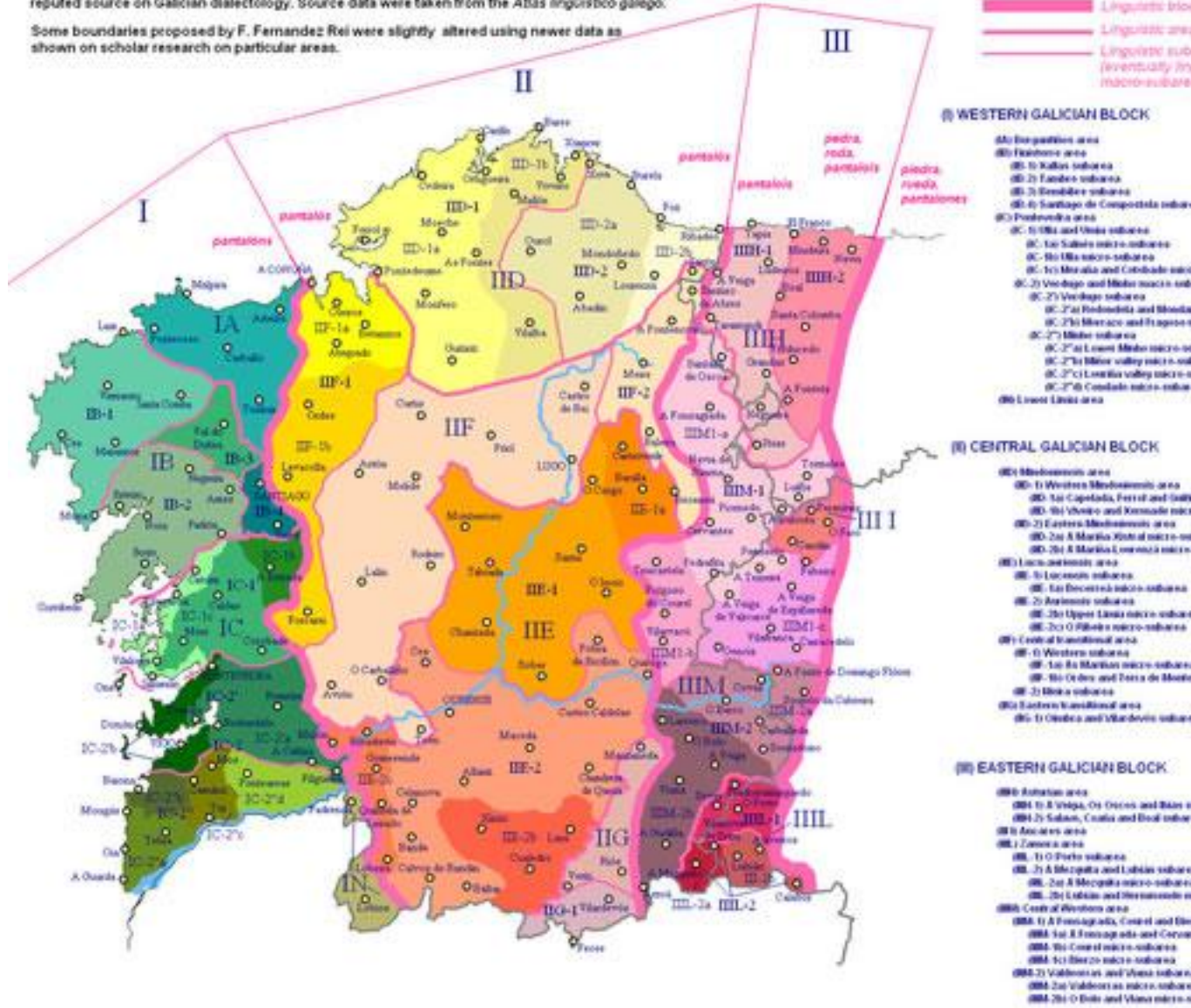
No seguinte mapa poden verse as áreas e bloques dialectais do galego (para ampliar información seguir os estudos de Francisco Fernández Rei)

Galician speaking areas

Based on F. Fernandez Rei's outline as shown in his book *Dialectoloxía da lingua galega*, a well trusted and reputed source on Galician dialectology. Source data were taken from the *Atlas lingüístico galego*.

Some boundaries proposed by F. Fernandez Rei were slightly altered using newer data as shown on scholar research on particular areas.

The exact limits between Galician and other Romance languages have been agreed internationally century by century by almost all dialectologists, the descending tongue being that above short Latin I and into *diptongo opida* = *pedra, rocha* = *rocha*.

I. EXAMES PROPOSTOS POLA CIUGA NO CURSO 2009-2010 e

Criterios de corrección

En azul o exame do alumno. En verde os criterios.

[Márcanse en vermello os criterios de carácter xeral e observacións de especial interese]

OPCIÓN 1

O pai de Migueliño chegaba das Américas e o rapaz non cabía de gozo no seu traxe festeiro. Migueliño sabía cos ollos pechados como era o seu pai; pero denantes de saír da casa botoulle unha ollada ao retrato.

Os americanos xa estaban desembarcando. Migueliño e a súa nai agardaban no peirán do porto. O corazón do rapaz batíalle na táboa do peito e os seus ollos esculcaban nas greas, en procura do pai ensoñado.

De súpeto avistouno de lonxe. Era o mesmo do retrato ou aínda mellor portado, e Migueliño sentiu por el un grande amor e canto máis se achegaba o americano máis cobiza sentía o rapaz por enchelo de bicos. Ai, o americano pasou de largo sen mirar para ningúen, e Migueliño deixou de querelo.

Agora si, agora si que o era. Migueliño avistou outro home moi ben traxeado e o corazón dáalle que aquel era o seu pai. O rapaz debecíase por bicalo a fartar. Tiña un porte de tanto señorío! Ai, o americano pasou de largo e nin tan sequera reparou que o seguían os ollos angurentos dun neno. Migueliño escolleu así moitos máis que non eran e a todos quixo tolamente. E cando esculcaba con máis anguria fíxose cargo de que un home estaba abrazado a súa nai. Era un home que non se parecía ao retrato; un home moi fraco, metido nun traxe moi frouxo; un home de cera, coas orellas fóra do cacho, cos ollos encoveirados, tusindo...

Aquel si que era o pai de Migueliño.

A. R. Castelao, Cousas.

1. Por que cres que Migueliño, a pesar de que “sabía cos ollos pechados como era o seu pai”, o confunde reiteradamente con outros americanos e finalmente non o reconece? Apoia a túa resposta con referencias explícitas ao propio texto. [1 punto] Valorárase unha resposta que vaia alén da argumentación máis obvia das diferenzas físicas provocadas polo paso do tempo e repare nos efectos que na apreciación do neno ten a súa idealización da figura paterna (vid. p. ex., “Os seus ollos esculcaban en procura do pai ensoñado”).

2. Que idea cres que nos intenta transmitir o autor con esta anécdota? Cal é a visión que nos dá Castelao da emigración neste texto? [1 punto] Espérase que o/a alumno/a saiba captar a intencionalidade do texto máis alá da anécdota concreta así como a visión crítica que o autor nos dá do fenómeno da emigración como traxedia individual e social.

3. Galicia pasou en poucos anos de ser país de emigración a receptora de inmigrantes. Compara ambos os fenómenos e reflexiona acerca da imaxe que temos hoxe en Galicia sobre a inmigración e da que había antes sobre a emigración de galegos a outras terras (extensión aprox. 200-250 palabras) [3 puntos]

Valorárase a capacidade para producir un texto que sexa informativo, coherente, ben estruturado, adecuado á situación comunicativa e correcto ortográfica e gramaticalmente. Os 3 puntos desagregaranse en tres tramos de 1 punto cada un, do seguinte xeito:

1) Construción textual: 1 punto. Valorárase: 1.a) A adecuada selección da información, coa presenza da información pertinente e necesaria para que o texto sexa cabalmente comprendido, evitando tanto a súa excesiva previsibilidade (clixés, estereotipos, lugares comúns) como a “orixinalidade” gratuita. 1.b) A coherencia discursiva: a sucesión de enunciados do texto debe presentar asemade continuidade temática e progresión informativa, e non introducir contradicións. 1.c) A organización da información: estruturación do texto (e. g., introdución, desenvolvemento, conclusións), argumentación, organización en parágrafos.

2) Adecuación léxico-gramatical: 1 punto. Valorárase a capacidade de construción de textos adecuados á situación (formal) en que estes se producen. Requírese un apropiado manexo dos rexistros da lingua, tanto nas escollas lexicais como no emprego das construcións gramaticais. Deben evitarse tanto os trazos propios da oralidade e dos textos espontáneos e non planificados como

os que amosan un requintamento afectado. Bo manexo dos recursos cohesivos, tanto gramaticais como léxicos.

3) Corrección ortográfica e gramatical: 1 punto. Valorarase non só o correcto dominio da ortografía senón tamén dos signos de puntuación e da gramaticalidade das construcións sintácticas e das escollas morfolóxicas, desde o punto de vista do galego estándar. No caso de textos cunha extensión manifestamente menor á solicitada, ao punto de dificultar a súa avaliación consonte os criterios expostos, esta circunstancia dará lugar a unha diminución proporcionada da valoración global da pregunta.

4. Na liña 4 aparece a terminación -án (peirán) característica dun determinado bloque dialectal do galego. Identifica ese bloque e sinala outras tres características propias desa zona. [1 punto] Pola correcta identificación do bloque (occidental): 0.4 puntos. Por cada unha das características propias da zona: 0.2.

5. Analiza sintacticamente: O rapaz debecíase por bicalo a fartar (l. 12). [1 punto]

Valorarase a correcta identificación das funcións oracionais e das categorías ou unidades sintácticas que as desempeñan. Admítese calquera modo de representación da análise así como as diversas terminoloxías, sempre que se empreguen de xeito coherente. Ítems de referencia na corrección:

1. O rapaz: FN - Suxeito

2. Debecíase: Verbo - Predicado (ou Núcleo da FV-Predicado)

3. Se: Olo: trátase dun se léxico (v. pron.), que non desempeña función sintáctica ningunha

4. Por bicalo a fartar: FPrep - Complemento preposicional (ou suplemento ou terminoloxía afín)

5. Bicalo a fartar: Oración (ou FV) - Termo/Complemento... da FPrep.

6. Bicar: Verbo - Predicado (ou Núcleo da FV-Predicado)

7. -lo (=o neno): Pron. (ou FN) – CD

8. A fartar: Loc. Adv. – CCIRC de Cantidad (de bicar, non de debecíase!)

—Pola correcta identificación das funcións: 0.8 puntos = 0.1 por cada ítem. (No ítem 3 sumarase cando non se atribúa función sintáctica ningunha ao clítico)

—Pola correcta identificación das categorías ou tipos de unidades: 0.2 puntos no conxunto da análise.

6. Contesta unha destas dúas preguntas (escolle só unha; extensión aprox. 200-250 palabras). [1 punto]

a) Linguas minorizadas e linguas minoritarias. O galego: lingua en vías de normalización.

b) As funcións sociais da lingua. Conflito e diglosia. Estereotipos e prexuízos lingüísticos: a súa repercusión nos usos.

Agárdase unha resposta concisa e asemade completa, acorde coa propia puntuación da pregunta e co tempo de que se dispón para o exame. Valorarase a adecuada selección e presentación da información máis relevante sobre o tema escollido, evitando as divagacións e as xeneralidades pouco informativas. A pesar de tratarse de preguntas pechadas preestablecidas, espérase que o/a alumno/a constrúa o seu propio texto de maneira personalizada. Penalizaranse (ata 0.25 puntos) as respostas que evidencien unha pura reprodución memorística de textos non-persoais.

7. Contesta unha destas dúas preguntas (escolle só unha; extensión aprox. 400 palabras) [2 puntos]

a) A Nova Narrativa galega. Características, autores e obras representativas.

b) A poesía de vangarda. Características, autores e obras representativas.

Valorarase a adecuada inclusión dos seguintes elementos sobre o tema escollido:

a) Información acerca do contexto (acontecementos históricos, grupos, influencias, iniciativas, tendencias, etc.)

b) Información acerca dos principais autores dun período ou corrente. Esta información non só debe facer referencia ás principais obras senón tamén aos trazos que caracterizan cada un dos autores.

c) Información acerca do que un grupo, autor ou época supuxeron na historia da literatura galega.

Non se considerarán correctas respostas que consistan nunha mera listaxe de autores e obras. A pesar de tratarse de preguntas pechadas preestablecidas, espérase que o/a alumno/a constrúa o seu propio texto de maneira personalizada. Penalizaranse (ata 0.5 puntos) as respostas que evidencien unha pura reprodución memorística de textos non-persoais.

OPCIÓN 2

Coa ofensiva chegaran algúns personaxes novos, sobre todo cooperantes. Un deles estívome explicando o pésimo que era a información que se recibía en España sobre o conflito. O feito de que eu fose, entre moitos outros, un dos que escribían esa información, non pareceu afectarlle o máis mínimo. Para el, os xornais estaban cheos de mentiras e manipulacións. Que xornais lía? En realidade, confesou, ningún. Por que? Porque estaban cheos de mentiras e manipulacións. Tiña outras fontes de información? Non, en realidade non. Pero intuitivamente, sabía que o que contabamos, fose o que fose, era mentira. É curioso canta xente hai no mundo que pensa deste xeito. A miúdo riamos cavilando na realidade do traballo dun correspondente nun conflito. Parecía que só nós sabíamos que tratar de decatarse de algo en medio do caos informativo, as limitacións físicas e de tempo, eran factores de distorsión da información moito maiores que a presión da liña editorial dos nosos xornais que, se existía, era errática e fácil de esquivar. Escapulinme del e sumeime ao grupo dos xornalistas. Estaban bébedos, falando en serio de organizar nós tamén un equipo de fútbol para enfrontarse ós espías. Estabámolo pasando todos ben, mais, inevitablemente, non eramos quen de gozalo. A guerra volvía unha e outra vez ás conversas, aínda que intentásemos escorrentala, polo menos por unha noite, como quen intenta escorrentar unha mosca.

M. A. Murado, Fin de século en Palestina.

1. Señala de maneira xustificada cal é a intención do autor do texto: [1 punto]

a) Denunciar a manipulación da información nos medios de comunicación

b) Denunciar as guerras que afectan á humanidade

c) Denunciar o tópico de que os medios de comunicación manipulan a información

Espérase que o/a alumno/a sexa quen de identificar a intencionalidade do texto entre as tres opcións propostas. Pola identificación da opción correcta (c): 0.5 puntos. Pola adecuada xustificación da escolla: 0.5 puntos.

2. Indica o significado que teñen no texto as seguintes palabras: manipulación (l. 4), intuitivamente (l. 6), correspondente (l. 8), errática (l. 11), escapulirse (l. 12). Non son válidas as respostas só con sinónimos. [1 punto]

Por cada palabra ben definida concederanse 0,2 puntos.

Preténdese valorar que o/a alumno/a coñeza o significado que ten no texto a palabra indicada e que sexa quen de explicar este significado. Non é precisa unha definición lexicográfica rigorosa, mais non será válida a resposta cando só conteña sinónimos ou a tradución a outra lingua.

3. Redacta un texto sobre as posibilidades que teñen os xornalistas de ofrecer unha información obxectiva nos medios de comunicación. (extensión aprox. 200-250 palabras) [3 puntos]

Criterios de corrección: véxase opción 1.

4. Estabámolo pasando todos ben (l. 14): Segmenta os constituíntes morfolóxicos das palabras que integran esta oración e identifica o valor de cada un deles. [1 punto]

Est(a)/bá/mo/lo pas(a)/ndo tod/o/s ben (total: 10 ítems)

0.1 puntos por cada morfema correctamente segmentado e identificado. Se a identificación do valor non é correcta, 0.05 puntos. Non se considerará resposta completa indicar, p. ex., “ba: sufixo (ou morf. flex.) de tempo e modo”; debe especificarse: “sufixo

(ou morf. flex.) de tempo e modo: pret. imperfecto de indicativo”. No caso dos verbos considerárase igualmente correcta a análise delimitando ou sen delimitar a vogal temática como morfema de seu (é dicir, est/a- ou esta-; pas/a- ou pasa-); en calquera caso puntuarase 0.1 por ítem.

5. Fíxate ben: Que xornais lía? (l. 4) e Tiña outras fontes de información? (l. 5-6) son oracións interrogativas de dúas clases distintas. Que diferenzas hai entre un e outro tipo de preguntas? [1 punto]

Espérase que identifique as diferenzas de forma e contido entre as chamadas interrogativas totais e parciais (ou polarizadas e non polarizadas). Máis que a precisión na terminoloxía con que se denominan, interesa a correcta presentación desas diferenzas. Asignarase un máx. de 0.5 puntos por cada interrogativa ben descrita. (V. NOTA FINAL)

6. Contesta unha destas dúas preguntas (escolle só unha; extensión aprox. 200-250 palabras). [1 punto]

- a) Linguas minorizadas e linguas minoritarias. O galego: lingua en vías de normalización.
- b) As funcións sociais da lingua. Conflito e diglosia. Estereotipos e prexuízos lingüísticos: a súa repercusión nos usos.

Criterios de corrección: véxase opción 1.

7. Contesta unha destas dúas preguntas (escolle só unha; extensión aprox. 400 palabras) [2 puntos]

- a) A Nova Narrativa galega. Características, autores e obras representativas.
- b) A poesía de vangarda. Características, autores e obras representativas.

Criterios de corrección: véxase opción 1.

CORRECCIÓN LINGÜÍSTICA

En ambas as opcións, ademais dos contidos conceptuais tamén se terá en conta a corrección lingüística do exame, polo que sobre a cualificación global se poderá descontar ata un máximo de 2 puntos por erros. Estes poderán ser:

- Moi graves: Solucións alleas ó sistema lingüístico do galego (tempos compostos, mala colocación dos clíticos...). Desconto 0,2 puntos c/u.

- Graves: Solucións ortográficas contrarias á norma lingüística (b/v, h, y), acentuación diacrítica.... Desconto 0.1 c/u.

- Leves: Solucións galegas alleas ao estándar vixente. Acentuación non diacrítica. Desconto 0.05 puntos c/u. Os castelanismos terán consideración, segundo os casos, de erros graves (ex. calle) ou leves (ex. peine)

Estas penalizacións non se aplicarán sobre a pregunta 3, xa que van incluídas na propia valoración da pregunta.

NOTA: As preguntas nº 5 de ambas as opcións presentan **dous tipos de orientación posible nas cuestións de gramática**. A da opción 1 é unha análise sintáctica tradicional. Por contra, a da opción 2 ten unha orientación de gramática comunicativa / comprensiva, máis adecuada para a avaliación da capacidade de reflexión metalingüística.

No exame poderán formularse preguntas dun ou doutro tipo (e, obviamente, pode ser o caso de que nalgún exame non haxa ningunha pregunta de sintaxe!). Para orientación do profesorado, preséntanse a seguir exemplos de posibles tópicos gramaticais formulados desde esta orientación comunicativa, na liña do que aparece na opción 2 do modelo de exame:

- Comenta as diferenzas formais (/sintácticas) e de contido entre a seguinte parella: María leu o libro / O libro foi lido por María
- Comenta as diferenzas formais (/sintácticas) e de contido entre a seguinte parella: María comeu o queixo / María comeu no queixo
- Comenta as diferenzas formais (/sintácticas) e de contido entre as seguintes oracións: María é alta / María é a alta / María está

alta

• Comenta as diferenzas de contido entre as variantes (a, b e c) que seguen. Refírete tanto aos verbos (estar, ir) como ás frases que aparecen tras eles. Que función dirías que desempeña cada unha delas? (María non puido vir porque...) a) está vella, b) vai vella, c) vai a un bautizo

Que tipo de resposta se espera? O que se demanda neste tipo de preguntas vén ser sempre a fin de contas un comentario de: a) as diferenzas formais / sintácticas entre exemplos dados e b) as diferenzas de contido que esas diferenzas formais expresan. Así, na primeira das opcións propostas (María leu o libro / O libro foi lido por María) espérase unha caracterización das activas fronte ás pasivas partindo das diferenzas formais (como son?) e chegando ás diferenzas funcionais ou de contido (que expresan?, para que se usan unhas e outras?). Concretamente:

—Caracterización formal: o CD da activa pasa a SU da pasiva; o SU da activa pasa a CAx da pasiva, con por (ou non aparece; cousa que non ocorre no exemplo); verbo coa forma “ser + participio”.

—Caracterización funcional: a voz como mecanismo para mudar a orientación comunicativa da mensaxe: dicimos María leu o libro cando estamos a falar de María; dicimos O libro foi lido por María cando do que falamos é do libro. (i. e., muda o Tema; non é estritamente necesario empregar o tecnicismo). [Tamén se podería aludir á pasiva como mecanismo para construír oracións impersoais, omitindo o CAx (O libro foi lido); pero como o exemplo dado non é impersoal, non sería unha información necesaria para considerar correcta a resposta]

Máis propostas de modelos de exame en maio de 2010 LINGUA GALEGA E LITERATURA II

OPCIÓN 1

*Non morrerei na casa en que nacín,
nin talvez na parroquia, e outra lousa
conxelará o **meu** nome sobre min
lonxe do sitio onde **meu** pai repousa.*

*Non cantarán para min as rumorosas
carballeiras da infancia (se aínda quedan),
nin aquel vento gastará as piadosas
letras que contra o olvido me concedan.*

*¿Quen saberá daquela onde estou eu,
se esta cadea non se continúa
que prende un home á terra en que naceu
e onde é xa terra tanta xente súa?*

*¿Onde estarán os netos dos **meus** fillos
cando o **meu** corpo críe xa pampillos?*

Dario Xohán Cabana, *Canta de cerca a morte*, 1994

- 1.- Ponlle un título a este poema e fai unha síntese del. [1 punto]
- 2.- Indica o significado que teñen no texto as seguintes palabras: *lousa* (verso 2), *repousa* (verso 4), *carballeiras* (verso 6), *concedan* (verso 8), *pampillos* (verso 14). Non son válidas as definicións só con sinónimos. [1 punto]
- 3.- Expón a túa opinión sobre as vantaxes e inconvenientes de que nos desvinculemos do lugar onde nacemos e onde temos os nosos pais. (Extensión aprox. 200-250 palabras) [3 puntos]
- 4.- Fíxate nos catro posesivos que aparecen destacados no texto (en negriña e subliñados) e responde as seguintes cuestións: [1 punto]
 - a) Cal é a razón de que un deles non vaia precedido de artigo? Sería correcto que o levase?
 - b) Os outros tres posesivos que levan artigo: poderían ir sen el nalgún caso? Por que?
- 5.- Localiza no texto catro elementos que desempeñen a función de obxecto directo. [1 punto]
- 6.- Responde unha destas dúas preguntas (escolle só unha; extensión aprox. 200-250 palabras) [1 punto]
 - a/b) Poñer dúas preguntas da listaxe de sociolingüística vixente
- 7.- Responde unha destas dúas preguntas (escolle só unha; extensión aprox. 400 palabras) [2 puntos]
 - a/b) Poñer dúas preguntas da listaxe de literatura vixente

OPCIÓN 2

Iqbal Masih tiña como única posesión os seus doce anos. Aos catro foi vendido por 600 piastras —menos de quince dólares— para traballar nas industrias tecelás do Paquistán. Iqbal tecía alfombras durante doce horas ao día a cambio de tres centavos.

Un día, o pequeno rompeu os fíos que o ataban ás tecedeiras e converteuse na voz da denuncia dos millóns de nenos escravos do mundo. Cos premios recibidos abriu unha escola na que quería aprender para facerse avogado. A súa loita fixo que pecharan varias empresas nas que traballaban como escravos nenos e nenas pero, tamén, que puxeran prezo á súa pel.

O día 16 de abril de 1995, Iqbal caeu abatido a balazos polas costas cando pedaleaba na súa bicicleta. As mafias tapiceiras paquistaní non perdoaron a súa voz, unha voz que xa se escoitara internacionalmente, mesmo na ONU. Dende entón, o día 16 conmemórase en todo o mundo o día internacional contra a escravitude infantil.

A trágica historia de Iqbal non é, por desgraza, unha excepción. Segundo Unicef, no mundo hai uns 250 millóns de cativos forzados ao traballo. Minas, canteiras, tabaqueiras, fábricas de tixolos, tecedeiras, o agro... Os corpos infantís son utilizados como man de obra barata para satisfacer a fame insaciable do capitalismo.

Nenos-soldado. Nenas-prostitutas. Nenas-obreiro. Nenos-sida. Nenos-venda de órganos. Nenas-pegamento. Nenos-rúa. McDonalds e Disney son citadas pola Axencia de Información para América Latina como multinacionais que empregan a menores para fabricaren xoguetes. Os nenos dos países subdesenvolvidos cosen as pequenas pezas coas que os nenos occidentais tecen os seus soños. Os alicerces da ilusión.

Rosa Aneiros, El Progreso, 18-04-2006.

- 1.- Sinala a estrutura do texto. [1 punto]
 - 2.- Indica, de maneira xustificada, cal é a intención principal da autora do texto: [1 punto]
 - a) Denunciar a trágica historia de Iqbal Masih.
 - b) Denunciar a inxustiza da explotación e a escravitude infantil.
 - c) Amosar as diferenzas entre a vida dos nenos nos países pobres e nos ricos.
 3. Expón de xeito crítico a túa opinión sobre as ideas que aparecen no texto. Ten en conta tamén as vantaxes que as prácticas descritas supoñen para a nosa vida cotiá. (Extensión aprox. 200-250 palabras) [3 puntos]
 - 4.- Define os fonemas consonánticos que atopas nas seguintes palabras: *fixo* (líña 6), *prezo* (líña 7). [1 punto]
 - 5.- Analiza sintacticamente a seguinte oración: *O pequeno rompeu os fíos que o ataban ás tecedeiras e converteuse na voz da denuncia.* [1 punto]
 - 6.- Responde unha destas dúas preguntas (escolle só unha; extensión aprox. 200-250 palabras) [1 punto]
 - a/b) Poñer as mesmas preguntas da opción 1
 - 7.- Responde unha destas dúas preguntas (escolle só unha; extensión aprox. 400 palabras) [2 puntos]
 - a/b) Poñer as mesmas preguntas da opción 1
- NOTA: Os números de liña corresponden ao documento orixinal do exame (setembro 2008) que se pode atopar en CiUG >Probas de acceso > PAU LOE > Exames e solucións > 2008.

POSIBLES PREGUNTAS ALTERNATIVAS:

A modo de exemplo, na opción 2, no canto das preguntas 4 e 5 (gramática) propostas poderían poñerse outras como as seguintes (a primeira era unha das que aparecían no exame de 2008):

4.- *Avogado* (líña 6), *soldado* (líña 16) e *obreiro* (líña 16) pertencen ó mesmo campo semántico.

Indica outros 10 termos que pertencen a este mesmo campo semántico.

5. Comenta o uso de preposición *a* e a posibilidade de suprimila no seguinte exemplo:

As multinacionais empregan a menores para fabricaren xoguetes (líña 19)

II. EXAMES DAS PAU DE 2010

LINGUA GALEGA E LITERATURA II. XUÑO 2010 PAU

OPCIÓN 1

Era un cabalo sumarisimo, sen máis **órganos** que os estritamente indispensables para a locomoción, sen ningún de nutrición, que sen dúbida perderá por non lle seren útiles, por seren se cadra indignos do cabalo **perfecto**, que nin debe comer, nin beber, nin arder, senón somentes correr: un cabalo reducido a unha soa función, un cabalo rigorosamente científico.

Era un cabalo pantasma, tan lixeirísimo na súa masa coma nos seus movementos. Sostíñase nas súas catro patas por un verdadeiro milagre de levitación, e tan pouco pesaba que non deixaba na terra a marca das pisadas. Voaba como unha palla no vento...

Moralmente era un **asceta** o cabalo do médico de Abrantes. Pode que antes tivera pecado moito, mais de tódolos xeitos foi para el unha Tebaida expiatoria e santa. Facer, fixo **méritos de abondo** para conquistar un ceo, ou polo menos un limbo axeitado á súa alma de besta padecente. Era un faquir que vivía do xaxún, única mantenza que lle daba a Providencia, que o que é o médico non lle daba senón traballo.

Aquela **besta** heroica viviu en Abrantes a epopea da fame, sen protesta, sen unha queixa, sen rincho nin couce... ninguén soubo apreciar as virtudes excelsas daquel ser singular.

Vicente Risco, *Os europeos en Abrantes*, 1927

1. Sinala a estrutura do texto, indicando os núcleos de contido de cada parte (1 punto)
2. Indica, de maneira xustificada, cal cres que é o punto de vista que adopta o autor na descrición do cabalo: a) obxectivo e realista; b) subxectivo e idealizado; c) irónico e humorístico. (1 punto)
3. Elabora un breve relatorio expoñendo o cambio nos usos do cabalo no paso da sociedade tradicional á moderna; compárao co caso dos seus parentes o asno e a mula. (Extensión aprox. 200-250 palabras) (3 puntos)
4. Indica se é aberta ou pechada a vogal tónica das seguintes palabras: órganos, perfecto, asceta, méritos, abondo, besta. (1 punto)
5. Identifica as dúas seguintes construcións sintácticas e responde (1 punto)
(a) *sen máis órganos que os estritamente indispensables*
(b) *tan lixeirísimo na súa masa coma nos seus movementos*
Sería posible que aparecesen en vez de *que* e *coma* outros nexos? Cales? Xustifica a resposta.
6. Responde unha destas dúas preguntas (escolle só unha; extensión aprox. 200-250 palabras) (1 punto):
a) Historia da normativización: a construción da variedade estándar. Interferencias e desviacións da norma.
b) O galego de 1936 a 1975: características lingüísticas fundamentais. Contexto histórico e situación sociolingüística.
7. Responde unha destas dúas preguntas (escolle só unha; extensión aprox. 400 palabras) (2 puntos):
a) A poesía de vangarda. Características, autores e obras representativas.
b) O teatro galego entre 1936 e 1976: a Xeración dos 50 e o grupo de Ribadavia.

OPCIÓN 2

Se hai uns anos a pregunta era se leríamos libros nunha pantalla, a de hoxe só pode ser cando será esa a opción maioritaria. Os movementos que se están a producir entre os fabricantes de aparellos, os xigantes de internet e as editoriais de todo o mundo apuntan a que este Nadal o ebook vai facer a súa aparición estelar nos sacos dos Reis Magos. Aparellos de 200 gramos preparados para amosar dez mil páxinas sen recargar a batería. En decembro medio cento de e-readers diferentes dispoñibles.

É probable que o ebook nunca substitúa o libro en papel, pero está claro que **copará** unha **cota** de mercado crecente. Por iso os editores galegos teñen que moverse se canto antes. Cando a porción galega de avanzados tecnolóxicos adquira os seus e-readers, que lecturas atopará no seu idioma? Por agora, poucas. Se esa primeira **fornada** de usuarios non dispón de novidades literarias e títulos de interese en galego, vainos ler noutras linguas. E será un **lastre** que se pode arrastrar moito tempo. É mellor non chegar tarde para non ir un paso por detrás, porque no salto ao libro electrónico non se trata só de gañar novos lectores para o galego, senón tamén de non perder os actuais.

É probable que isto non ocorra hoxe, pero si mañá, para o que hai que preparar xa o escenario. Agardemos que cando vostede, lector, adquira o seu e-reader, poida contar cun bo **feixe** de novidades en galego.

Moisés Álvarez, en *Novas de libros*, nº 6 (novembro 2009)

1. Fai un esquema coas ideas principais e secundarias do texto. (1 punto)

2. Indica o significado que teñen no texto as seguintes palabras: *copar, cota, fornada, lastre, feixe*. (1 punto)
3. Expón de maneira argumentada a túa opinión acerca de se o libro electrónico substituirá ou non o libro en papel ou en que medida o fará. (Extensión aprox. 200-250 palabras) (3 puntos)
4. Sinala os valores das cinco formas **se** subliñadas no texto. (1 punto)
5. *Ebbok* e *e-reader* son asemade neoloxismos e anglicismos. Responde (1 punto)
 - (a) Define "neoloxismo" e "anglicismo"
 - (b) Sinala as formas patrimoniais correspondentes a *ebbok* e *e-reader*
 - (c) Escribe outros catro anglicismos pertencentes ao mundo da informática.
6. Responde unha destas dúas preguntas (escolle só unha; extensión aprox. 200-250 palabras) (1 punto):
 - a) Historia da normativización: a construción da variedade estándar. Interferencias e desviacións da norma.
 - b) O galego de 1936 a 1975: características lingüísticas fundamentais. Contexto histórico e situación sociolingüística.
7. Responde unha destas dúas preguntas (escolle só unha; extensión aprox. 400 palabras) (2 puntos):
 - a) A poesía de vangarda. Características, autores e obras representativas.
 - b) O teatro galego entre 1936 e 1976: a Xeración dos 50 e o grupo de Ribadavia.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN PAU LINGUA GALEGA E LITERATURA II: xuño 2010

OPCIÓN 1

Pregunta 1: 1 punto

Con esta pregunta preténdese avaliar a capacidade do alumno/a para captar a estrutura do texto e identificar os núcleos de contido correspondentes a cada parte, así como a súa organización xerárquica.

Pregunta 2: 1 punto

Preténdese avaliar a capacidade do alumno/a para captar a intencionalidade e o sentido do texto máis alá da súa literalidade e para percibir a actitude irónica e humorística que adopta o autor. Concederase 0.50 puntos pola correcta identificación do punto de vista (c) e ata 0.50 pola xustificación. **Pregunta 3: 3 puntos**

Valorarase a capacidade para producir un texto que sexa informativo, coherente, ben estruturado, adecuado á situación comunicativa e correcto ortográfica e gramaticalmente. Os 3 puntos **desagregaranse en tres tramos de 1 punto** cada un, do seguinte xeito:

1) Construción textual: 1 punto. Valorarase: 1.a) A adecuada selección da información, coa presenza da información pertinente e necesaria para que o texto sexa cabalmente comprendido, evitando tanto a súa excesiva previsibilidade (clixés, estereotipos, lugares comúns) como a "orixinalidade" gratuita. 1.b) A coherencia discursiva: a sucesión de enunciados do texto debe presentar asemade continuidade temática e progresión informativa, e non introducir contradicións. 1.c) A organización da información: estruturación do texto (e.g., introdución, desenvolvemento, conclusións), argumentación, organización en parágrafos.

2) Adecuación léxico-gramatical: 1 punto. Valorarase a capacidade de construción de textos adecuados á situación (formal) en que estes se producen. Requírese un apropiado manexo dos rexistros da lingua, tanto nas escollas lexicais como no emprego das construcións gramaticais. Deben evitarse tanto os trazos propios da oralidade e dos textos espontáneos e non planificados como os que amosan un requintamento afectado. Bo manexo dos recursos cohesivos, tanto gramaticais como léxicos.

3) Corrección ortográfica e gramatical: 1 punto. Valorarase o correcto dominio da ortografía, dos signos de puntuación e da gramaticalidade das construcións sintácticas e das escollas morfolóxicas, desde o punto de vista do galego estándar.

No caso de textos cunha extensión *manifestamente* menor á solicitada, ao punto de dificultar a súa avaliación consonte os criterios expostos, esta circunstancia dará lugar a unha diminución proporcionada da valoración global da pregunta.

Pregunta 4: 1 punto

Restarase 0.20 puntos por cada ítem mal respondido, sen que en ningún caso poida resultar unha puntuación global negativa (ex.: 1 fallo = 0.8 puntos; 2 fallos = 0.6 [...] 5 ou 6 fallos = 0 puntos)
—Tónicas abertas: *órganos, perfecto, méritos*. —Tónicas pechadas: *asceta, abondo, besta*.

Pregunta 5: 1 punto

—Pola identificación das construcións comparativas (de superioridade e igualdade): 0.20 por cada construción.

—Pola identificación ben xustificada dos nexos alternativos en cada construción: 0.30 por cada construción.

— sen xustificación ou mal xustificada: 0.15 por cada construción.

Pregunta 6: 1 punto

Agárdase unha resposta concisa e asemade completa, acorde coa propia puntuación da pregunta e co tempo de que se dispón para o exame.

Valorarase a adecuada selección e presentación da información máis relevante sobre o tema escollido, evitando as divagacións e as xeneralidades pouco informativas.

A pesar de tratarse de preguntas pechadas preestablecidas, espérase que o/a alumno/a constrúa o seu propio texto de maneira personalizada.

Penalizaranse (ata 0.25 puntos) as respostas que evidencien unha pura reprodución memorística de textos non-persoais.

Pregunta 7: 2 puntos

Valorarase a adecuada inclusión dos seguintes elementos sobre o tema escollido:

a) Información sobre o contexto: acontecementos históricos, grupos, influencias, iniciativas, tendencias...

b) Información acerca dos principais autores dun período ou corrente. Esta información non só debe facer referencia ás principais obras senón tamén aos trazos que caracterizan cada un dos autores.

c) Información acerca do que un grupo, autor ou época supuxeron na historia da literatura galega.

Non se considerarán correctas respostas que consistan nunha mera listaxe de autores e obras.

A pesar de tratarse de preguntas pechadas preestablecidas, espérase que o/a alumno/a constrúa o seu propio texto de maneira personalizada.

Penalizaranse (ata 0.5 puntos) as respostas que evidencien unha pura reprodución memorística de textos non-persoais.

OPCIÓN 2**Pregunta 1:** 1 punto

Con esta pregunta preténdese avaliar a capacidade de comprensión analítica do texto por parte do alumno/a a través da identificación das ideas do texto e da súa xerarquización.

Pregunta 2: 1 punto

Por cada palabra ben definida concederanse 0,2 puntos.

Preténdese valorar que o alumno/a coñeza o significado que ten no texto a palabra indicada e que sexa quen de explicar este significado. Non é precisa unha definición lexicográfica rigorosa, mais non será válida a resposta cando só conteña sinónimos ou a tradución a outra lingua.

Pregunta 3: 3 puntos

Aplícanse os mesmos criterios expostos na mesma pregunta da opción 1

Pregunta 4: 1 punto

Concederanse 0,2 puntos por cada forma cos valores ben identificados.

1- (*se hai uns anos*): Conxunción condicional.

2- (*que se están a producir*): formante léxico: *producirse* = 'suceder'.

Tamén se considerará correcta a análise como *se* impersoal/pasiva reflexa.

3- (*teñen que moverse*): reflexiva directa = *se* CD.

4- (*que se pode arrastrar*): *se* impersoal / pasiva reflexa.

5- (*non se trata só de gañar*): formante léxico: *tratarse de X* = 'ser X o asunto'.

Pregunta 5: 1 punto

Concederanse 0,2 puntos por cada definición solicitada en (a) e 0.1 por cada forma pedida en (b) e (c).

Pregunta 6: 1 punto Vid. opción 1**Pregunta 7:** 2 puntos Vid. opción 1**CORRECCIÓN LINGÜÍSTICA (opcións 1 e 2)**

En ambas as opcións, ademais dos contidos conceptuais tamén se terá en conta a corrección lingüística do exame, polo que sobre a cualificación global se descontará ata un **máximo de 2 puntos por erros**.

Estes poderán ser:

—*Moi graves*: Solucións alleas ó sistema lingüístico do galego (tempos compostos, mala colocación dos clíticos...). Desconto 0,2 puntos c/u.

—*Graves*: Solucións ortográficas contrarias á norma lingüística (*b/v, h, y*), acentuación diacrítica.... Desconto 0,1 c/u.

—*Leves*: Solucións galegas alleas ao estándar vixente. Acentuación non diacrítica. Desconto 0,05 puntos c/u.

Estas penalizacións non se aplicarán sobre a pregunta 3, xa que van incluídas na propia valoración da pregunta.

LINGUA GALEGA E LITERATURA II
PAU Setembro 2010

OPCIÓN A

O NOSO SEÑOR SANT-IAGO

O do bordón, das cunchas e da estrela,
Patrón da Terra nosa, alumiñado
de saudosa paz, no esgrevio estrado
da enxebre catedral de Compostela!

Así te adora nosa fe sinxela:
no teu trono de prata encadeirado,
a man a benzoar, asosegado,
esquecido das loitas de Castela.

O teu cabalo branco como a neve,
a túa espada de rebrillos louros
e o relembro das tráxicas fazañas

que, arredado de nós pra sempre, os leve
o pobo que te alcuña matamouros,
a sanguinosa xente das Españas!

Ramón Cabanillas, *Da Terra asoballada* (1926)

1. Expón brevemente o contido deste poema. [1 punto]
2. Sinala a estrutura do texto, indicando os núcleos de contido de cada parte. [1 punto]
3. Fai unha exposición comparando o sentido e a importancia que tiveron as peregrinacións a Compostela historicamente e o que teñen na actualidade. (Extensión aprox. 200-250 palabras) [3 puntos]
4. Identifica os pronomes átonos presentes no texto e xustifica a súa posición con relación ao verbo. [1 punto]
5. Indica se as seguintes palabras do texto son morfoloxicamente simples, derivadas ou compostas. Xustifica a resposta, sinalando no seu caso a derivación ou composición que aprecies. [1 punto]:
patrón (líña 2), *saudosa* (l. 3), *encadeirado* (l. 6), *rebrillos* (l. 10), *matamouros* (l. 13)
6. Responde unha destas dúas preguntas. (Escolle só unha; extensión aprox. 200-250 palabras) [1 punto]
 - a) As funcións sociais da lingua. Conflito e diglosia. Estereotipos e prexuízos lingüísticos: a súa repercusión nos usos
 - b) O galego de 1936 a 1975: características lingüísticas fundamentais. Contexto histórico e situación sociolingüística.
7. Responde unha destas dúas preguntas. (Escolle só unha; extensión aprox. 400 palabras) [2 puntos]
 - a) A poesía entre 1936 e 1976: a Xeración do 36, a Promoción de Enlace, a Xeración das Festas Minervais.
 - b) A prosa de fins do XX e comezos do XXI. Temas e autores dos 80 e dos 90. Prosistas e tendencias actuais máis relevantes.

PAU setembro 2010
LINGUA GALEGA E LITERATURA II
OPCIÓN B

Os episodios máis dolorosos para Piñeiro, aqueles que o magoaron intimamente ata causarlle verdadeiros trastornos psíquicos, tiñan que ver, sobre todo, co embrutecemento que causaba a guerra. Pouco a pouco, cando empezou a ser consciente de que moitos compañeiros, en xeral bos rapaces, se apuntaban aos pelotóns de fusilamento só para quedar co calzado ou a roupa dos mortos, sen que tal proceder lles producise nin remordementos nin inquietude, entrou nunha depresión profunda que o mantivo varios días nun estado de abulia paralizante. Cando levaba unha semana nesa situación, sentado en silencio diante do lume, incapaz de tomar iniciativa ningunha, os compañeiros, alarmados, falaron co médico. Coa axuda dunha medicación enérxica puido recuperar a normalidade.

O que lle producía auténtica mágoa era o comportamento inhumano, privado da máis elemental sensibilidade, de moitas persoas que actuaban como se de pronto estivesen dominadas polos instintos máis primarios. Se esas persoas, ademais, eran representantes da Igrexa, como aquel cura aragonés ao que lle escoitou dicir nun sermón que cumpría utilizar adecuadamente a baioneta porque era unha arma moi "entrañable", entón resultáballe tan incomprensible como mortificante e causáballe auténticos abalóns no fondo da conciencia. Foi por condutas deste tipo como perdeu a fe relixiosa.

O decepcionante comportamento humano de tantas persoas durante a guerra fíxoo meditar longamente no que el chamaría máis tarde "o ser do home". De aí nacería o seu interese pola filosofía, e dentro desta, dun xeito máis concreto, pola antropoloxía. Cada vez que no futuro se dedique a estudar algúns dos problemas que van ocupar a súa atención, sempre acabarán inscritos no horizonte visible da conduta humana.

1. Fai un breve resumo do texto. [1 punto]
2. Indica o significado que teñen no texto as seguintes palabras: *episodio* (líña 1), *magoar* (líña 1), *abulia* (líña 6), *abalón* (líña 14), *antropoloxía* (l. 17). Non son válidas as respostas só con sinónimos. [1 punto]
3. Redacta un texto expoñendo os motivos polos que, na túa opinión, a guerra provoca nas persoas o embrutecemento que sinala o texto. (Extensión aprox. 200-250 palabras) [3 puntos]
4. Indica se é aberta ou pechada a vogal tónica das seguintes palabras: *doloroso* (líña 1), *guerra* (l. 2), *enérxica* (l. 8), *baioneta* (l. 12), *fe* (l. 14), *home* (l. 16). [1 punto]
5. Analiza sintacticamente a seguinte oración: *Cando levaba unha semana nesa situación, os compañeiros, alarmados, falaron co médico* (líñas 6-8). [1 punto]
6. Responde unha destas dúas preguntas (escolle só unha; extensión aprox. 200-250 palabras) [1 punto]
 - a) As funcións sociais da lingua. Conflito e diglosia. Estereotipos e prexuízos lingüísticos: a súa repercusión nos usos
 - b) O galego de 1936 a 1975: características lingüísticas fundamentais. Contexto histórico e situación sociolingüística.
7. Responde unha destas dúas preguntas (escolle só unha; extensión aprox. 400 palabras) [2 puntos]
 - a) A poesía entre 1936 e 1976: a Xeración do 36, a Promoción de Enlace, a Xeración das Festas Minervais.
 - b) A prosa de fins do XX e comezos do XXI. Temas e autores dos 80 e dos 90. Prosistas e tendencias actuais máis relevantes.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

OPCIÓN A

Pregunta 1: 1 punto

Valorarase a capacidade de interpretación textual e de síntese por parte do alumno/a.

Pregunta 2: 1 punto

Con esta pregunta preténdese avaliar a capacidade do alumno/a para captar a estrutura do texto e identificar os núcleos de contido correspondentes a cada parte, así como a súa organización xerárquica.

Pregunta 3: 3 puntos

Valorarase a capacidade para producir un texto que sexa informativo, coherente, ben estruturado, adecuado á situación comunicativa e correcto ortográfica e gramaticalmente. Os 3 puntos desagregaranse en tres tramos de 1 punto cada un:

1) **Construción textual:** 1 punto. Valorarase:

1.a) A adecuada selección da información, coa presenza da información pertinente e necesaria para que o texto sexa cabalmente comprendido, evitando tanto a súa excesiva previsibilidade (clixés, estereotipos, lugares comúns) como a "orixinalidade" gratuita.

1.b) A coherencia discursiva: a sucesión de enunciados do texto debe presentar asemade continuidade temática e progresión informativa, e non introducir contradicións.

1.c) A organización da información: estruturación do texto (e.g., introdución, desenvolvemento, conclusións), argumentación, organización en parágrafos.

2) **Adecuación léxico-gramatical:** 1 punto. Valorarase a capacidade de construción de textos adecuados á situación (formal) en que estes se producen. Requírese un apropiado manexo dos rexistros da lingua, tanto nas escollas lexicais como no emprego das construcións gramaticais. Deben evitarse tanto os trazos propios da oralidade e dos textos espontáneos e non planificados como os que amosan un requintamento afectado. Bo manexo dos recursos cohesivos, tanto gramaticais como léxicos.

3) **Corrección ortográfica e gramatical:** 1 punto. Valorarase o correcto dominio da ortografía, dos signos de puntuación e da gramaticalidade das construcións sintácticas e das escollas morfolóxicas, desde o punto de vista do galego estándar.

No caso de textos cunha extensión manifestamente menor á solicitada, ao punto de dificultar a súa avaliación consonte os criterios expostos, esta circunstancia dará lugar a unha diminución proporcionada da valoración global da pregunta.

Pregunta 4: 1 punto

—Pola identificación dos tres clíticos (te adora, os leve, te alcuña): 0.25 puntos (Por cada clítico non identificado ou cada forma indebidamente identificada como clítico restarase 0.1, sen que poida resultar unha puntuación negativa).

—Pola correcta xustificación da súa posición: 0.75 puntos (= 0.25 por cada un)

Pregunta 5: 1 punto

Concederase 0.20 puntos por cada palabra ben respondida. Se non xustifica a resposta ou non identifica ou identifica mal a derivación e composición (nas derivadas e compostas): 0.10 por palabra.

patrón (simple) / saud-osa, en-cadeir-ado, re-brillos (derivadas) / mata-mouros (composta)

Pregunta 6: 1 punto

Agárdase unha resposta concisa e asemade completa, acorde coa propia puntuación da pregunta e co tempo de que se dispón para o exame. Valorarase a adecuada selección e presentación da información máis relevante sobre o tema escollido, evitando as divagacións e as xeneralidades pouco informativas.

A pesar de tratarse de preguntas pechadas preestablecidas, espérase que o/a alumno/a constrúa o seu texto de maneira personalizada. Penalizaranse (ata 0.25 puntos) as respostas que evidencien unha pura reprodución memorística de textos non persoais.

Pregunta 7: 2 puntos

Valorarase a adecuada inclusión dos seguintes elementos sobre o tema escollido:

- a) Información sobre o contexto: acontecementos históricos, grupos, influencias, iniciativas, tendencias...
- b) Información acerca dos principais autores dun período ou corrente. Esta información non só debe facer referencia ás principais obras senón tamén aos trazos que caracterizan cada un dos autores.
- c) Información acerca do que un grupo, autor ou época supuxeron na historia da literatura galega.

Non se considerarán correctas respostas que consistan nunha mera listaxe de autores e obras.

A pesar de tratarse de preguntas pechadas preestablecidas, espérase que o/a alumno/a constrúa o seu texto de maneira personalizada. Penalizaranse (ata 0.5 puntos) as respostas que evidencien unha pura reprodución memorística de textos non persoais.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN OPCIÓN B

Pregunta 1: 1 punto

Valorarase a capacidade sintética do alumno/a, que debe ser capaz de reter os elementos fundamentais do texto fronte aos secundarios ou anecdóticos.

Pregunta 2: 1 punto

Por cada palabra ben definida concederanse 0,20 puntos. Preténdese valorar que o alumno/a coñeza o significado que ten no texto a palabra indicada e que sexa quen de explicar este significado. Non é precisa unha definición lexicográfica rigorosa, mais non será válida a resposta cando só conteña sinónimos ou a tradución a outra lingua.

Pregunta 3: 3 puntos

Aplícanse os mesmos criterios expostos na mesma pregunta da opción A.

Pregunta 4: 1 punto

Restarase 0.20 puntos por cada vogal mal respondida, sen que en ningún caso poida resultar unha puntuación global negativa (ex.: 1 fallo = 0.8 puntos; 2 fallos = 0.6 [...] 5 ou 6 fallos = 0 puntos)

—Tónicas abertas: guerra, enérxica, fe, home —Tónicas pechadas: doloroso, baioneta.

Pregunta 5: 1 punto

Valorarase a correcta identificación das funcións oracionais e das categorías ou unidades sintácticas que as desempeñan. Admítese calquera modo de representación da análise así como as diversas terminoloxías, sempre que se empreguen de xeito coherente. Ítems de referencia na corrección:

1. *Os compañeiros:* FN - *Suxeito*

2. *Alarmados:* Adx (ou part.) - *Complemento Predicativo (de SU)*

3. *Falaron:* Verbo - *Predicado (ou Núcleo da FV-Predicado)*

4. *Co médico:* FPrep - *Complemento Preposicional (ou suplemento ou terminoloxía afín)*

5. *Cando levaba unha semana nesa situación:* Or. Sub. Adv. Temp. - *CC Tempo*

6. *Levaba:* Verbo - *Predicado (ou Núcleo da FV-Predicado)*

7. *Unha semana:* FN - *CC Cantidade (de levar)*

8. *Nesa situación:* FPrep - *Complemento Predicativo de SU (tamén se dará por válida a función CC Modo)*

—Pola correcta identificación das funcións: 0.8 puntos = 0.1 por cada ítem. (No ítem 7 concederanse 0.05 puntos se identifica a función como CC de Tempo)

—Pola correcta identificación das categorías ou tipos de unidades: 0.2 puntos no conxunto da análise.

Pregunta 6: 1 punto Vid. opción A**Pregunta 7:** 2 puntos Vid. opción A

CORRECCIÓN LINGÜÍSTICA (opcións A e B)